

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Radka Hnátnická

Sankcionování mladistvých

Komparace právní úpravy České republiky, Německa a Rakouska

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Sankcionování mladistvých. Komparace právní úpravy České republiky, Německa a Rakouska* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne .....

.....

Radka Hnátnická

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Prof. JUDr. Jířímu Jelínkovi, CSc. za odborné vedení mé diplomové práce a také Doc. JUDr. Filipu Ščerbovi za zapůjčení německé literatury. Poděkování směřuje také k celé mé rodině za podporu při studiu na Právnické fakultě.

Obsah

Úvod.....	5
1 Základní pojmy	6
2 Výchovná opatření.....	11
2.1 Výchovné povinnosti a výchovná omezení.....	12
2.2 Probační program.....	16
2.3 Vězení pro mladistvé („ <i>Jugendarrest</i> “)	18
2.4 Shrnutí.....	20
3 Ochranná opatření	22
3.1 Ochranná výchova	24
3.2 Shrnutí.....	26
4 Trestní opatření.....	28
4.1 Obecně prospěšné práce	30
4.2 Peněžitá opatření	31
4.3 Odnětí svobody	33
4.4 Shrnutí.....	37
5 Zvláštní způsoby řízení	39
5.1 Odstoupení od trestního stíhání	40
5.2 Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání	42
5.3 Shrnutí.....	45
Závěr.....	47
Seznam literatury.....	49
Seznam použitých zkratk	52
Abstrakt	53
Klíčová slova	54

Úvod

V této diplomové práci se budu zabývat problematikou sankcionování mladistvých, přičemž hlavní náplní bude komparace právních úprav České republiky, Německa a Rakouska.

Český zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, dále jen „ZSM“) je nejmladší z komparovaných právních předpisů. V Německu byl přijat zákon o soudnictví nad mládeží (Jugendgerichtsgesetz, BGBl. I S. 750, dále jen „JGG“) již v roce 1953¹ a v Rakousku v roce 1988, jedná se o zákon BGBl. 1988/599, über die Rechtspflege bei Jugendstraftaten (Jugendgerichtsgesetz, dále jen „rJGG“)². Z tohoto hlediska bude jistě zajímavé zkoumat, zda a v jaké míře se česká právní úprava inspirovala z těchto úprav, zejména vzhledem k tomu, že se jedná o s námi sousedící státy a s Rakouskem máme společnou minulost.

Vycházet budu hlavně ze samotné právní úpravy a z komentářů k daným zákonům. Literatura k dané problematice je celkem široká, vzhledem k tomu, že ZSM byl přijat relativně nedávno, spousta odborníků se věnuje jeho vlivu na české trestní řízení ve věcech mladistvých, nicméně, co se komparace týče, existuje jen pár odborných článků, které se jí věnují, i s těmi budu v rámci své diplomové práce pracovat.

Základní metodou, jak již vychází i z názvu práce, bude metoda komparativní. Dále pak využiji i metodu analytickou, kdy budu rozebírat jednotlivá ustanovení o sankcionování mladistvých výše zmíněných právních úprav a vyhledávat v nich rozdíly.

Práci rozčlením do pěti kapitol, v první kapitole se budu věnovat vymezení základních pojmů, týkajících se trestání mladistvých, principům, které ovládají trestní řízení ve věcech mladistvých, členění sankcí, jež jsou jim ukládány za provinění. V následujících třech kapitolách bych se ráda věnovala jednotlivým typům opatření, tedy výchovným, ochranným a trestním, ze kterých vyberu konkrétní opatření, která jsou upravena ve všech právních úpravách a pak také ta, která například u nás upravena nejsou, ale domnívám se, že by mohla být přínosná pro český právní řád. V poslední kapitole bych se pak ráda věnovala také procesní stránce a alternativním způsobům řešení trestních věcí, tedy odklonům.

Závěrem by mělo být zhodnocení naší právní úpravy, ve světle úprav německé a rakouské.

---

¹ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 77.

² Tamtéž, s. 92.

1 Základní pojmy

Jelikož se práce bude zabývat sankcionováním mladistvých, považují za vhodné, nejprve si vymezit, kdo mladistvým podle jednotlivých úprav je. Česká úprava rozlišuje tři základní pojmy, a to mládež, dítě mladší patnácti let a mladistvého. Mladistvého vymezuje v § 2 odst. 1 písm. c) ZSM, kde stanoví, že: „*mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku*“. Při posuzování, zda se jedná o mladistvého, je nutné brát v úvahu § 139 trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., dále jen „TrZ“) o počítání času, tedy do doby, se kterou je spojen nějaký účinek, se nezapočítává den, kdy nastala událost určující začátek běhu doby. To znamená, že pokud pachatel spáchá trestný čin, resp. čin jinak trestný v den svých patnáctých narozenin, je ještě považován za dítě mladší patnácti let a spáchá-li trestný čin, resp. provinění v den svých osmnáctých narozenin, je ještě považován za mladistvého.³

Německý zákonodárce stanovil v § 1 odst. 2 JGG osobní působnost tohoto zákona, který se vztahuje na mladistvé („*Jugendlichen*“) a dospělé blízké věku mladistvých („*Heranwachsenden*“). Mladistvým je podle tohoto ustanovení ten, kdo v době spáchání činu dosáhl věku čtrnáct let a nepřekročil osmnáct let a dospělý blízký věku mladistvých je ten, kdo má mezi osmnácti a jednadvaceti lety. Německé trestní právo neobsahuje pravidla pro počítání věku, proto se aplikuje úprava občanského práva.⁴ Pro posouzení, zda se jedná o mladistvého či dospělého blízkého věku mladistvého, je významný okamžik spáchání provinění, nikoliv vznik trestněprávních následků.⁵

Co se týče dospělého blízkého věku mladistvého, i česká úprava zná tento pojem, i když v zákoně není nikde definována věková kategorie, které se týká, nicméně obecně se dovozuje, že jde o osoby ve věku 19 – 20 let, výjimečně pak 21 let.⁶ Nevztahuje se však na ně zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ale pokud v tomto věku spáchají trestný čin, může být jejich věk považován za polehčující okolnost dle § 41 písm. f) TrZ.⁷

Rakouská úprava vymezuje v § 1 rJGG pojem nezletilého, nedospělého („*Unmündige*“) a mladistvého („*Jugendliche*“), přičemž nezletilým je ten, kdo nedovršil věku čtrnácti let a mladistvým je pak osoba mezi čtrnáctým a osmnáctým rokem věku.

Jak v německé, tak i v rakouské právní úpravě je zakotvena nižší věková hranice, určující počátek trestní odpovědnosti. I u nás před přijetím ZSM probíhaly diskuze o snížení této hranice

³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář ke zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 10 (§ 2 ZSM).

⁴ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 21.

⁵ Tamtéž, s. 20.

⁶ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 75.

⁷ Tamtéž.

na čtrnáct let. V této době se odborná veřejnost rozdělila na dvě větve, přičemž jedna tvrdila, že věková hranice patnáct let je dostačující, pokud existuje systém, který se věnuje deliktům, tedy činům jinak trestným, které spáchají děti mladší patnácti let, druhá pak naopak argumentovala změněnými socioekonomickými podmínkami a delikventní činností osob ve věku mezi čtrnácti a šestnácti lety.⁸ Jak je patrné i z výše uvedených skutečností, ke snížení věkové hranice nedošlo a zde můžeme spatřovat první rozdíl mezi naší úpravou a úpravami německou a rakouskou, přičemž však pro účely komparace právní úpravy sankcionování této kategorie pachatelů nebude mít žádný zásadní význam.⁹

Pro trestní odpovědnost podle ZSM je podstatná také rozumová a mravní vyspělost mladistvého, stanovená v § 5 ZSM. Tento pojem v sobě zahrnuje dvě složky, a to rozumového a mravního vývoje. Složka rozumového vývoje v sobě zahrnuje postupné individuální nabývání schopnosti pojmového myšlení, přičemž stupeň vývoje se posuzuje podle úrovně takového myšlení, mravním vývojem se pak rozumí proces, v němž si mladistvý utváří vlastní hodnotový systém, ve vztahu k hodnotám společnosti.¹⁰

Jedná se tedy o relativní trestní odpovědnost. Je-li pochyb o rozumové a mravní vyspělosti mladistvého, zkoumají ji znalci, a to jeden z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a druhý z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie se specializací na dětskou psychologii.¹¹

Inspiračním zdrojem pro tuto úpravu byl zejména československý zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931, který obdobně zakotvoval tzv. podmíněnou přičetnost, závislou na stupni intelektuálního a mravního vývoje v době spáchání činu, zároveň je taková úprava i v § 3 JGG.¹²

Díky § 3 JGG je v podstatě stejná, jako § 5 ZSM, s tím rozdílem, že české právo vymezuje trestní odpovědnost negativně, tedy, že mladistvý není trestně odpovědný, nedosáhl-li takové rozumové a mravní vyspělosti, aby rozpoznal protiprávnost činu či ovládl své jednání, kdežto německý zákonodárce stanoví, že mladistvý je odpovědný, je-li jeho duševní a mravní rozvoj natolik vyspělý, aby byl schopen rozpoznat protiprávnost činu a jednat podle tohoto poznání.

---

⁸ MUŽÍKOVÁ, Alena. K odpovědnosti mládeže za protiprávní činy. In ŠPUNDOVÁ, Jitka (ed.) *Problémy trestního postihu mladistvých*. Olomouc: Nakladatelství UP, 2003, s. 15 – 20.

⁹ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 42 (§ 5 ZSM).

¹¹ Tamtéž.

¹² Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>>.

Pokud soud dospěje k názoru, že mladistvý pachatel není trestně odpovědný, neznamená to bez dalšího, že mu nemůže být uloženo žádné opatření, které by na něj výchovně či jinak působilo. Naopak, aby bylo dosaženo účelu ZSM, je zde možnost, aplikovat na tohoto pachatele Hlavu III. ZSM a uložit mu některé z opatření, které lze uložit dítěti mladšímu patnácti let, které se dopustí činu jinak trestného.¹³

Stejně tak německé právo zná opatření, která těmto „trestně neodpovědným“ mladistvým pachatelům mohou být uložena. Nejsou však upravena právem trestním, nýbrž právem rodinným. Možnost nařízení opatření podle rodinného práva nezávisí na tom, ve které fázi řízení je zjištěno, že chybí předpoklady § 3 JGG, ale jsou zde jisté odlišnosti v uložení takového opatření.¹⁴

Zjistí-li státní zástupce pro mladistvé v přípravném řízení nedostatek mravního a duševního vývoje u mladistvého, tak iniciuje řízení u rodinněprávního soudu.¹⁵ Pokud již je řízení ve fázi před soudem pro mladistvé, pak soudce postupuje jako soudce rodinného soudu, protože nařízení v trestním řízení pro mladistvé má vyšší stigmatizující účinky, vedle JGG je pak aplikován trestněprávní procesní předpis, nikoliv rodinněprávní.¹⁶

Také v rakouské právní úpravě nalezneme obdobnou úpravu, zde se v § 4 odst. 2 bod 1 stanoví, že „*mladistvý, který se dopustí jednání ohroženého trestem, není trestně odpovědný, jestliže z určitých důvodů není dost vyspělý, aby rozpoznal protiprávnost svého činu nebo aby po jejím rozpoznání jednal.*“

Za spáchané provinění mladistvého, který je natolik rozumově a mravně vyspělý, aby za své protiprávní jednání odpovídal, lze podle českého práva uložit výchovná, ochranná a trestní opatření, což je stanoveno v § 10 ZSM. Podobné členění zná i německý JGG, který v § 5 odst. 1 a 2 stanoví, že za spáchání činu mohou být mladistvému uložena výchovná opatření („*Erziehungsmaßregeln*“) a pokud tato nejsou dostačující, pak kázeňské prostředky („*Zuchtmittel*“) či trest pro mladistvé („*Jugendstrafe*“).

V rakouském zákoně o soudnictví nad mládeží jsou spíše upraveny odchylky od obecných předpisů, tedy zejména trestního zákona a upravuje zejména alternativní řešení trestních věcí. Pokud dojde k uložení trestu, postupuje se podle trestního zákona („*Strafgesetzbuch*“, dále jen rStGB). Tedy v Rakousku vzhledem k mladistvým pachatelům jsou spíše uplatňovány tzv. odklony, jako je upuštění od stíhání či odstoupení od stíhání, dále pak výroky o vině bez formálního výroku o trestu, buď bez uložení trestu, nebo s pohrůzkou trestu. Pokud tyto postupy nejsou dostačující, mohou být uloženy tresty či opatření, a to trest odnětí svobody nebo peněžitý

¹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 48 (§ 5 ZSM).

¹⁴ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 83.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

trest nebo opatření umístění v zařízení pro duševně nemocné či zařízení pro závislé pachatele na návykových látkách.¹⁷

I u nás existuje jistá představa o aplikaci jednotlivých druhů opatření či jiných speciálních forem řešení trestné činnosti mladistvých, postup by měl být přibližně následující, ve vztahu ke konkrétnímu případu:

1. řešení trestních věcí odklonem (např. odstoupení od trestního stíhání, narovnání, podmíněné odstoupení od trestního stíhání),
2. uložení výchovných či ochranných opatření,
3. uložení alternativních trestních opatření (obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, propadnutí věci, zákaz činnosti apod.),
4. uložení trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody.¹⁸

Rozbor jednotlivých opatření i alternativních způsobů řešení trestních věcí mladistvých bude obsahem následujících kapitol.

Dalším institutem, který dle mého názoru stojí za zmínku, je účinná lítost, vymezená v § 7 ZSM. Trestnost činu spáchaného mladistvým může zaniknout za splnění několika podmínek, které musí být splněny kumulativně. Nejprve se musí jednat o takový trestný čin, resp. provinění, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let, a to aniž by se horní hranice trestní sazby snižovala dle § 31 odst. 1 ZSM.¹⁹ Mladistvý zároveň dobrovolně odstraní nebo napraví způsobený následek nebo se o to alespoň pokusí, svým chováním projeví účinnou snahu po nápravě a čin nemá trvale nepříznivé následky pro poškozeného nebo pro společnost.

Problematická může být interpretace pojmu „dobrovolně“. Kdy a v jakých případech můžeme hovořit o tom, že mladistvý jedná dobrovolně? Musí se jednat o svobodné rozhodnutí mladistvého a musí se zkoumat s ohledem na konkrétní případ. Není například vyloučena dobrovolnost, ačkoliv mladistvý jednal na základě obav z případného trestního stíhání. Pokud však již trestní stíhání zahájeno bylo, nebo se mladistvý domnívá, že jeho provinění již bylo odhaleno, pak se nejspíš nebude jednat o dobrovolné odstraňování následků.²⁰

Tato úprava je speciální k úpravě v trestním zákoníku, kde se účinné lítosti věnuje § 33, ve kterém jsou vymezeny trestné činy, u nichž zaniká trestnost, pokud pachatel dobrovolně zamezil škodlivému následku trestného činu nebo jej napravil, nebo učinil oznámení o trestném činu

¹⁷ KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284.

¹⁸ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 29.

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář ke zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 60 (§ 7 ZSM).

²⁰ Tamtéž, s. 63.

v době, kdy škodlivému následku mohlo být ještě zabráněno. Trestní zákoník zná ještě zvláštní účinnou lítost například u trestného činu zanedbání povinné výživy, upravenou v § 197 TrZ nebo u trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby, upravenou v § 242 TrZ.

Tak jako je zvláštní účinná lítost upravena v trestním zákoníku, tak je vymezena i v německém trestním zákoně („*Strafgesetzbuch*“, dále jen StGB). Tedy u úpravy určitých trestných činů se nachází i úprava účinné lítosti („*tätige Reue*“), například u trestného činu velezrady („*Hochverrat*“), či u obecně nebezpečných trestných činů („*gemeingefährliche Straftaten*“), jako je kupříkladu žhárství či způsobení výbuchu. Speciální úpravu v zákoně o soudnictví nad mládeží ovšem nenajdeme.

Stejně tak i v rakouském právním řádu není úprava účinné lítosti speciální pro mladistvé, nýbrž je upravena obecná účinná lítost, a to v § 167 rStGB, dále pak zvláštní účinné lítosti, stejně jako v Německu například pro trestný čin velezrady.

2 Výchovní opatření

Výchovní opatření jsou považována v systému sankcí pro mladistvé, za ta nejmírnější, ačkoliv v mnoha případech mají stěžejní význam, zejména protože mohou nejlépe působit na mladistvého, jejich realizací mohou být pozitivně ovlivněny jeho postoje, žebříček hodnot, způsob života.²¹

Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže mohou být tato jako jediná z opatření uložena již v průběhu trestního řízení, jedinou podmínkou je souhlas mladistvého, který však může kdykoliv do rozhodnutí soudu odvolat.²²

Druhy výchovných opatření jsou stanoveny v § 15 odst. 2 ZSM, jedná se o dohled probačního úředníka, probační program, výchovní povinnosti, výchovní omezení a napomenutí s výstrahou.

Výchovní opatření v německém právu mají výsadní postavení, pro uložení kázeňských prostředků a trestu pro mladistvé jsou stanoveny zákonné podmínky, tedy pokud tyto nejsou splněny, pak postačí uložení výchovního opatření.²³

Rozdělení výchovných opatření je stanoveno v § 9 JGG, kdy se tato člení na stanovení závazných pokynů („*Weisungen*“) a pomoc při výchově ve smyslu § 12 JGG, přičemž druhé z uvedených opatření je založeno na mimotrestním systému poskytování sociální a výchovní pomoci a navazuje na opatření podle zvláštního zákona o sociálním zabezpečení.²⁴ Pro komparaci výchovných opatření bude relevantní jen stanovení závazných pokynů, jenž jsou podobné jako výchovní povinnosti a výchovní omezení podle práva českého.

Jelikož v naší právní úpravě neznáme obdobu kázeňských prostředků, resp. žádnou takovou kategorii, zařadím pro komparaci i tyto prostředky do této kapitoly. Zejména z důvodu, že i kázeňské prostředky sledují zejména výchovní cíl. Kromě toho mají i represivní funkci a představují formu společenské odplaty za spáchaný čin.²⁵ Kázeňskými prostředky jsou důtka, povinnosti a vězení pro mladistvé. Důtka nebo výstraha („*Verwarnung*“) je obdobným institutem jako napomenutí s výstrahou v naší úpravě. Povinnosti („*Auflagen*“) se pak dají přirovnat k výchovným povinnostem dle ZSM. Jen vězení pro mladistvé („*Jugendarrest*“) je specifické, upravené jen v právu německém.

²¹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 42 – 43.

²² Tamtéž, s. 43 – 44.

²³ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

Nejzásadnějším rozdílem mezi úpravou výchovných opatření v naší právní úpravě a úpravě německé je v důsledcích nedodržování uložených výchovných opatření. Pokud je uloženo výchovné opatření v průběhu řízení, pak si porušením mladistvý například může zmařit možnost, aby jeho věc byla vyřízena některým z odklonů, a soudce k takovému porušení přihlédne i při ukládání opatření na konci řízení. Pokud je výchovné opatření uloženo meritorním rozhodnutím, pak bohužel neexistuje žádná sekundární sankce, jež by mohla být uložena za nedodržování/porušování výchovných opatření. Trestněprávní důsledky mohou nastat, je-li rozhodnuto „podmíněně“, ať už odklonem či uložením podmíněného trestního opatření.²⁶ Pokud je tedy podmíněně zastaveno trestní stíhání a k tomu uloženo výchovné opatření, které mladistvý nedodrží, pak může být v trestním stíhání opět pokračováno.

V německém právu je úprava důslednější, při nedodržování výchovných opatření přichází na řadu kázeňský prostředek, tzv. vězení pro mladistvé („*Jugendarrest*“, blíže rozebráno viz níže).²⁷

2.1 Výchovné povinnosti a výchovná omezení

Jednotlivé výchovné povinnosti a výchovná omezení jsou stanovena v § 18 a 19 ZSM. Pokyny podle německého práva jsou upraveny v § 10 JGG, který stanoví, že „*pokyny jsou příkazy a zákazy, které mají uspořádat život mladistvého, čímž má být podporována a zabezpečována jeho výchova.*“²⁸ Dalším ustanovením, které vymezuje povinnosti mladistvého je § 15 odst. 1 JGG, který stanoví povinnosti, jež jsou kázeňskými prostředky. Rozdílem mezi těmito ustanoveními je, že u výchovných povinností a omezení podle českého práva a u pokynů („*Weisungen*“) dle § 10 JGG se jedná o výčty demonstrativní, kdežto u povinností, které jsou součástí kázeňských prostředků, jde o výčet taxativní.

Nejprve bych ráda vymezila výchovné povinnosti a výchovná omezení podle českého práva. Rozdíl mezi těmito spočívá v názvu a formulaci. Povinnosti jsou příkazem k pozitivnímu konání a omezení pak zákazem něco konat či příkazem něčeho se zdržet.²⁸ Ovšem jak povinnosti, tak omezení sledují stejný cíl, a to pozitivně ovlivnit způsob života mladistvého, chránit ho před škodlivými vlivy a předejít tak případné recidivě.²⁹

Výchovnými povinnostmi podle § 18 ZSM jsou zejména následující:

1. bydlet s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,

²⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6., č. 12, s. 341 – 352.

²⁷ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

²⁸ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 60.

²⁹ Tamtéž.

2. jednorázově nebo ve splátkách zaplatit přiměřenou peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti,

3. usilovat o vyrovnání s poškozeným,

4. nahradit podle svých sil škodu způsobenou proviněním,

5. podrobit se léčeni závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením,

6. podrobit se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku.

Výchovnými omezení jsou podle § 19 ZSM zejména:

1. nenavštěvovat určité akce, zařízení či jiná pro mladistvého nevhodná prostředí,

2. nestýkat se s určitými osobami,

3. nezdržovat se na určitém místě,

4. nepřechovávat předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,

5. neužívat návykové látky,

6. neúčastnit se hazardních her,

7. neměnit bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,

8. neměnit bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně své zaměstnání.

Toto zákonné vymezení, jak již bylo výše řečeno, je demonstrativní, tedy s ohledem na konkrétní případ, může být stanovena taková povinnost či omezení, které budou více reflektovat spáchané provinění a budou lépe působit na mladistvého.

Německý zákon v § 10 JGG stanoví jak příkazy („*Gebote*“), tak i zákazy („*Verbote*“). Jedná se zejména o:

1. dodržování pokynů ohledně pobytu,

2. bydlení u rodiny nebo v domovč,

3. přijetí vzdělávací nebo pracovní příležitosti,

4. vykonání určité pracovní činnosti,

5. podřízení se péči a dohledu určité osoby, tzv. pečovatele („*Betreuungshelfer*“),

6. účast na kurzu sociálního výcviku,

7. usilování o dosažení narovnění s poškozeným,

8. upuštění od styku s určitými osobami nebo od návštěv pohostinských či zábavních podniků,

9. účast na dopravním výcviku.

Pokud soudce pro mladistvé shledá, že není dostačující uložení pokynu dle § 10 JGG, může uložit povinnost („*Auflage*“) dle § 15 odst. 1 JGG. Zde je už výčet taxativní a mezi tyto povinnosti patří:

1. náhrada škody způsobené činem, podle možností mladistvého,
2. omluva poškozenému,
3. výkon určitých prací,
4. platba ve prospěch obecně prospěšného zařízení.

Z výše uvedených výčtů můžeme tedy dovodit, že mnoho povinností a omezení jsou si velmi podobná v obou právních řádech. Ale německý zákon upravuje i některé povinnosti navíc. Zajímavou a zároveň odlišnou povinností německého práva, které naše úprava nezná, je povinnost osobně se omluvit poškozenému, která je upravena v rámci kázeňských prostředků. Ačkoliv zde existuje možnost toto stanovit, neboť výčet povinností v § 18 ZSM je demonstrativní.³⁰

Dalším pokynem německé úpravy, který dle mého názoru stojí za zmínku, je povinnost stanovená v § 10 odst. 1 bod 5, tedy podřízení se péči a dohledu určité osoby, tzv. pečovatele („*Betreuungshelfer*“). Toto opatření, resp. tato povinnost je u mladistvého přípustná a užitečná, souhlasí-li s jejím uložením osoba, jež je oprávněná k výchově mladistvého, tedy zákonný zástupce. Význam má také u dospělých blízkých věku mladistvých, jelikož zde nelze uložit tzv. pomoc s výchovou, dle § 12 JGG. Kombinace tohoto pokynu s jiným, popř. s povinností či vězením pro mladistvé nemá moc smysl, jelikož představuje zvýšené náklady oproti podmíněnému odsouzení dle § 21 odst. 1. Zákon stanoví dobu trvání nejvýše na 12 měsíců. Osoba pečovatele má za úkol pomáhat mladistvému a zprostředkovávat takové návrhy, které jsou v konkrétním případě vhodné k nápravě mladistvého. Při nedbání tohoto závazného nařízení je možné umístit mladistvého do vězení pro mladistvé. Jako osoba pečovatele přichází v úvahu tzv. čestná činná osoba („*ehrenamtlich Tätige*“).³¹

Tento institut dohledu pečovatele bych přirovnala k našemu dohledu probačního úředníka, jenž je stanoven v § 16 ZSM. Oproti dohledu pečovatele podle německého práva, kde jak jsem výše zmínila, není kombinace s jinými pokyny, či povinnostmi právě vhodná, dohled probačního úředníka u nás lze kombinovat s ostatními výchovnými opatřeními, čímž může být lépe působeno na mladistvého.³² Smyslem probačního dohledu je pozitivní odborné působení na mladistvého spojené s pomocí a potřebnou motivačí vést v budoucnu život v souladu s právem, znovuzачlenění mladistvého do společnosti a vytvoření podmínek pro jeho pozitivní sociální

³⁰ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

³¹ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 188.

³² ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 48.

rozvoj, sledování a kontrola chování mladistvého a ochrana společnosti před případnou újmou z jeho strany a v neposlední řadě také snížení rizika recidivy.³³

Dalším, poměrně zásadním rozdílem od německé úpravy je sankce za nedodržení, resp. porušení probačního dohledu. Německé právo má institut vězení pro mladistvé, který jako kázeňský prostředek může přijít při porušení výchovných pokynů, kdežto naše úprava nic takového nezná. Jedinou „sankcí“ za porušení probačního dohledu je udělení formální výstrahy probačním úředníkem.³⁴

Nyní bych se ráda věnovala dalším dvěma pokynům podle německého práva, které v české úpravě nejsou výslovně vymezeny, ačkoli, jak již bylo několikrát řečeno, mohly by být stanoveny, jelikož výčet výchovných povinností i omezení je demonstrativní. Jedná se o pokyn mladistvému, aby přijal vzdělávací nebo pracovní příležitost, jež je stanoven v § 10 odst. 1 bod 3 a o pokyn účastnit se dopravního výcviku, stanovený v § 10 odst. 1 bod 9.

Aplikace pokynu přijmout vzdělávací či pracovní příležitost přichází v úvahu a může být uložen, pokud chce úřad péče o mladistvé přezkoumat, zda by nebylo vhodné nabídnout výkon dle § 13 odst. 1 KJHG, což je zákon o péči o děti a mladistvé. Tento pokyn nesmí být v rozporu se základním právem svobodné volby povolání, proto bez souhlasu nesmí být nařízen.³⁵

Dopravní delikty mladistvých nejsou v dnešní době nic výjimečného, proto by i této oblasti měla být věnována pozornost. V německém právu při spáchání dopravního deliktu, příp. při spáchání činu, který má právní následky v oblasti dopravy/dopravního práva, může být mladistvému uložena povinnost zúčastnit se dopravního výcviku.³⁶

Rakouská úprava stanoví v § 19 rJGG možnost uložení povinností při podmíněném zastavení trestního stíhání. Povinnosti jsou téměř shodné s povinnostmi v naší i německé úpravě, i když je jich zde upraveno méně. Jedná se o povinnosti najednou či ve splátkách zaplatit peněžitou částku ve prospěch obecně prospěšného zařízení, vykonat bezplatně ve volném čase určité obecně prospěšné práce, nahradit podle svých sil škodu nebo se zúčastnit ve volném čase vzdělávacího či doškolovacího kurzu.

---

³³ SOTOLÁŘ, A. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 11, s. 304 - 306.

³⁴ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 50.

³⁵ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 186.

³⁶ Tamtéž, s. 193 – 194.

2.2 Probační program

Dalším výchovným opatřením, které upravuje český právní řád je probační program, vymezený v § 17 ZSM. Obdobou probačního programu v německé úpravě je pokyn zúčastnit se kurzu sociálního výcviku, stanovený v § 10 odst. 1 bod 6.

Probačním programem je zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého. Tento musí být schválen Ministerstvem spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů, ze kterých pak soudce nebo státní zástupce v přípravném řízení vybírá vhodný program pro konkrétního mladistvého.³⁷

Povinnost podrobit se probačnímu programu může být uložena jen za podmínek, stanovených v § 17 odst. 2 ZSM, jsou jimi 1. vhodnost vzhledem k potřebám mladistvého, 2. možnost mladistvého seznámit se s obsahem probačního programu a 3. souhlas mladistvého s účastí na programu.

Realizace probačního programu v České republice je celkem problematická. Za prvé se probační programy nerealizují ve všech okresech, resp. okresních městech a probační programy s možností ubytování nejsou vůbec možné. Za druhé je problematické časové hledisko, kdy programy jsou realizovány jednou či dvakrát za rok, a dochází tak k velké prodlevě mezi spáchaným proviněním a vykonáním probačního programu, mladistvý pak může ztrácet motivaci program vykonat apod.³⁸

Pro přehled realizace probačních programů přikládám tabulku, kde je znázorněn vývoj v letech 2011 až 2013.³⁹

Tabulka č. 1:

	Počet realizovaných probačních programů	Počet soudních okresů, ve kterých byly programy realizovány	Počet klientů zařazených do probačních programů
2011	15	39	464
2012	11	33	404
2013	13	31	245

³⁷ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 52.

³⁸ Tamtéž, s. 53.

³⁹ Informace pochází ze Zprávy o realizaci akreditovaných probačních programů v roce 2013, dostupné na <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>>.

Z této statistiky je zřejmé, že dochází k poklesu zejména soudních okresů, kde jsou probační programy realizovány a také poklesu počtu klientů, kteří jsou do programu zařazeni. Oproti roku 2011 a 2012 však došlo k rozšíření praxe u postoupení ze soudního okresu, kde není realizován žádný probační program, do sousedního soudního okresu, kde je realizován.

Nejrozšířenějším probačním programem, s téměř celorepublikovou působností byl v roce 2013 program Právo pro každý den, stejně jako v letech předchozích. Forma práce v tomto programu je skupinová s individuálními prvky práce a program probíhal v 8 soudních okresech, čímž územně pokryl téměř všechny soudní kraje s výjimkou Prahy a Západočeského soudního kraje. V roce 2013 se ho zúčastnilo 74 klientů.⁴⁰ Dalšími programy s působností ve více soudních okresech jsou Učební program – mladiství, PUNKT rodina či Probační a resocializační program KOST. Ostatní programy mají spíše lokální působnost, jako příklad můžeme uvést např. program Šance, který probíhal v soudním okrese Frýdek – Místek nebo program Změnit směr, probíhající v Brně a Břeclavi.⁴¹

Sociální výcvik podle německého práva může být zpravidla stanoven nejvýše na 6 měsíců, pokud je to však účelné, může být prodloužen nejvýše o 3 měsíce. Cílem sociálního výcviku je prostřednictvím různých pracovních skupin podporovat osobní a sociální odpovědnost mladistvého. Stejně jako u našeho probačního programu, může být zaměření výcviku různé, tak aby absolvování takového kurzu působilo na mladistvého co nejlépe. Tedy např. pro pachatele násilného činu bude nejhodnější absolvování kurzu zaměřeného na potlačení agresivity („*Anti-Aggressivitätstraining*“) a ovládnutí svého jednání.⁴²

Co se týče sociálního výcviku a podobných opatření, může být často vznesena námitka, že by měli být upřednostněni podmíněně odsouzení za „lehčí“ trestné činy. Soudce pro mladistvé může místo účasti na sociálním výcviku stanovit podle potřeb mladistvého pedagogickou pomoc, či zapojit jiné formy sociálního výcviku. Sociální výcvik může být realizován vhodnou osobou či organizací. Tyto výcviky mohou být víkendové, blokové či déle trvající.⁴³

Příkladem organizace, která se zabývá realizací sociálního výcviku je *Caritasverband* v Paderbornu, kde se v roce 2013 účastnilo sociálního výcviku „Poradna pro rodiče, děti a mladistvé“ 83 mladistvých od čtrnácti let a mladých dospělých. V roce 2013 probíhaly dvě formy sociálního výcviku, a to sociální výcvik („*sozialer Trainingskurs*“), který probíhal 2 hodiny týdně a hlavními tématy probíranými při výcviku byly zejména vypořádání se s vlastním trestným činem,

---

⁴⁰ Zpráva o realizaci akreditovaných probačních programů v roce 2013. Dostupná na <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>>.

⁴¹ Zpráva o realizaci akreditovaných probačních programů v roce 2013. Dostupná na <<https://www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>>.

⁴² EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 190.

⁴³ Tamtéž, s. 190 – 191.

příčiny kriminality, násilí, osobní životní situace a plány do budoucna, hospodaření s penězi a volným časem. Druhou formou je sociálně-pedagogický víkend („sozialpädagogisches Wochenende“), který zpravidla probíhal od pátečního odpoledne do sobotního odpoledne. Zaměření těchto víkendů bylo podobné jako u sociálního výcviku, tedy vyrovnání se s trestným činem, násilí, navíc agresivita apod. Sociálního výcviku se účastnilo 48 mladistvých a sociálně-pedagogického výcviku 35 mladistvých. Nejvíce účastníků bylo mezi 15 až 18 lety, převažovali chlapci nad dívkami. Nejčastějšími delikty, za které byl sociální výcvik nařízen byly krádež, jízda na černo a ublížení na zdraví.⁴⁴

2.3 Vězení pro mladistvé („Jugendarrest“)

Tento specifický institut je upraven v § 16 JGG a dále ve zvláštním předpise, kterým je vyhláška o výkonu vězení pro mladistvé („Jugendarrestvollzugsordnung“, vyhláška z 12. srpna 1966, BGBl 505, dále jen JAVollzO). Jedná se o sankci, kterou nezná ani české ani rakouské právo a vzhledem k nemožnosti postihu mladistvého pachatele, kterému je u nás uloženo výchovné opatření, jež není dodržováno, bylo by možná vhodné obdobný institut v našem právním řádu zavést.

Vězení pro mladistvé má 3 formy, jedná se o „víkendové“ vězení („Freizeitarrrest“), krátkodobé vězení („Kurzarrest“) a dlouhodobé vězení („Dauerarrest“). Rozlišení má význam samozřejmě primárně z časového hlediska, ale také z hlediska průběhu výkonu tohoto kázeňského prostředku.

Volný čas v týdnu („wöchentliche Freizeit“) je čas od konce práce či školy na konci jednoho týdne do začátku práce či školy v týdnu následujícím.⁴⁵ Proto překlad do češtiny jako „víkendové“ vězení. Odpovídá tomu i stanovení doby pro výkon této formy vězení pro mladistvé, které je upraveno v § 25 odst. 3 JAVollzO. Toto ustanovení říká, že výkon víkendového vězení pro mladistvé počíná v sobotu v 8:00 nebo pokud mladistvý musí do práce či školy, tak v 15:00 a končí v pondělí ráno v 7:00, výjimečně i v neděli večer. Výkon by však neměl překročit 48 hodin, jelikož pak by došlo k přeměně na krátkodobé vězení („Kurzarrest“).⁴⁶ Obdobně se postupuje i tehdy, má-li mladistvý jiné dny volna, než víkend (viz § 25 odst. 4 JAVollzO). Tato forma vězení pro mladistvé je druhá nejvyužívanější, v roce 2012 bylo „Freizeitarrrest“ uloženo v poměru s ostatními formami v 39 % případů.⁴⁷

⁴⁴ Výroční zpráva z roku 2013. Sociale Trainingskurse. Beratungsstelle für Eltern, Kinder und Jugendliche. Dostupné na <<http://www.caritas-pb.de/medium/Jahresbericht-2013-Soziale-Trainingskurse-pdf?m=1022>>.

⁴⁵ SCHAFFSTEIN, BEULKE, SWOBODA. Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung. 15. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2014, s. 158.

⁴⁶ EISENBERG, Ulrich. Jugendgerichtsgesetz. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 261.

⁴⁷ SCHAFFSTEIN, BEULKE, SWOBODA. Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung. 15. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2014, s. 158.

Oproti tomu „Kurzarrest“ bylo v tomtéž roce uloženo jen v 8,5 % případů.⁴⁸ Krátkodobé vězení se od víkendového ani moc neliší, jedná se spíše o náhradu za víkendové vězení, pokud se toto nejeví jako účelné či nepřípadá v úvahu a jediným rozdílem v podstatě je, že probíhá souvisle, ale nesmí tím dojít k narušení vzdělávání či výkonu práce.⁴⁹

Dlouhodobé vězení („Dauerarrest“), jak vyplývá již z výše řečeného, bylo tedy v roce 2012 nejvíce ukládanou formou vězení pro mladistvé, uloženo bylo v 52,5 % případech.⁵⁰ Tato forma vězení pro mladistvé je ukládána v rozmezí minimálně jednoho týdne a maximálně čtyř týdnů, přičemž se vyměřuje v celých dnech či týdnech, což stanoví § 16 odst. 4 JGG. Oproti víkendovému či krátkodobému vězení, které je ukládáno zpravidla za nedbalostní či nejméně závažné delikty úmyslné, může být dlouhodobé vězení uloženo též za delikty úmyslné, středně závažné.⁵¹

Výkon vězení pro mladistvé probíhá buď v zařízeních vězení pro mladistvé („Jugendarrestanstalten“) či ve speciálních prostorách sloužících k výkonu vězení pro mladistvé („Freizeitarräumchen“), přičemž v zařízeních probíhá výkon dlouhodobého, či krátkodobého vězení delšího než 2 dny a ve speciálních prostorách pak krátkodobé a víkendové do 2 dnů. Není samozřejmě vyloučeno, aby i krátkodobé a víkendové vězení bylo vykonáno v zařízeních („Jugendarrestanstalten“), což stanoví § 1 JAVollzO.

Způsob zacházení s mladistvými v průběhu výkonu by měl reflektovat obě základní funkce této sankce, tedy sankční i výchovnou.⁵² Vyhláška o výkonu vězení pro mladistvé pak stanoví konkrétní pravidla výkonu.

Při zavedení tohoto institutu v německém právu byl hlavní účel spatřován zejména v tzv. odstrašujícím účinku krátkodobého uvěznění, při kterém měly panovat poměrně tvrdé podmínky. Tato sankce měla být zaměřena zejména na mladistvé, u kterých se ještě nerozvinuly sklony k delikvenci, a měla být důrazným varováním, které mělo vyvolat pozitivní změnu chování mladistvého.⁵³

Při zkoumání efektivity této sankce však odborníci dospěli k závěru, že ukládání zejména krátkodobých forem vězení pro mladistvé, nevede ke snížení recidivy. V průměru je recidiva u takto postižených mladistvých pachatelů okolo 46 %. Snad jen u dlouhodobého vězení pro

---

⁴⁸ Tamtéž, s. 159.

⁴⁹ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

⁵⁰ SCHAFFSTEIN, BEULKE, SWOBODA. *Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung*. 15. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2014, s. 159.

⁵¹ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

⁵² Tamtéž.

⁵³ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 80.

mladistvé byl zaznamenán pozitivní vliv, zejména na uvědomění si protiprávnosti jejich jednání, nicméně z dlouhodobého hlediska se jejich chování výrazně nezměnilo.⁵⁴

Část německé praxe je pro zrušení zejména víkendového vězení („*Freizeitarrrest*“) a zachování krátkodobého vězení („*Kurzarrrest*“) v délce trvání 4 dnů.⁵⁵ Objevují se i názory, že by mohlo být zrušeno krátkodobé vězení, za podmínky, že by existovala možnost uložení dlouhodobého vězení na zkoušku, bez toho, aby byly ohroženy vzdělávací či pracovní příležitosti mladistvého.⁵⁶

Podle statistiky z let 2011 – 2013 dochází postupně k mírnému poklesu ukládání kázeňských prostředků, i vězení pro mladistvé. Pro lepší představu slouží tabulka č. 2, kde je vymezen procentuální podíl ukládaných kázeňských prostředků v poměru k ostatním opatřením a podíl uložených vězení pro mladistvé ve vztahu ke kázeňským prostředkům.⁵⁷

Tabulka č. 2

	2011	2012	2013
Celkem odsouzených mladistvých	81 377	71 302	62 635
Kázeňské prostředky – celkem	71,3 %	70,1 %	69,1 %
Vězení pro mladistvé	18 %	17,8 %	17,5 %

Ačkoliv tedy odborníci tvrdí, že ukládání zejména kratších forem vězení pro mladistvé nevede k jejich dlouhodobé nápravě, je tento kázeňský prostředek v praxi celkem využíván, a to zejména v dlouhodobé formě, jak je stanoveno výše.

2.4 Shrnutí

Česká úprava je ve výčtu výchovných opatření rozhodně nejrozsáhlejší. Teď je otázka, nakolik je to efektivní, vzhledem k tomu, že výčty například výchovných povinností a omezení jsou demonstrativní. Německý zákonodárce byl ve stanovování, jak výchovných povinností, tak i kázeňských prostředků stručnější, a přesto se domnívám, že tato úprava je lepší, přehlednější.

V Německu se aplikace výchovných opatření v letech 2011 – 2013 zvýšila, jedná se v průměru o 23 % uložených výchovných opatření oproti ostatním dvěma kategoriím, tedy kázeňským prostředkům a trestu pro mladistvé.⁵⁸ Kázeňské prostředky, zejména povinnosti jsou

⁵⁴ SCHAFFSTEIN, BEULKE, SWOBODA. Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung. 15. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2014, s. 159.

⁵⁵ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 261.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Statistisches Jahrbuch 2015, Statistisches Bundesamt, s. 310. Dostupné na <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/StatistischesJahrbuch/Justiz.pdf?__blob=publicationFile>.

⁵⁸ Tamtéž.

pak ukládány nejvíce. Průměrně, jak je zřejmé z tabulky č. 2, je to 70 %, z toho povinnosti 54,2 %.

U nás pak můžeme rozlišovat ukládání výchovných opatření v průběhu řízení a při skončení. Zajímavé jsou statistické údaje Probační a mediační služby ČR, podle kterých snadno zjistíme, že ačkoliv by měla být výchovná opatření podle základních zásad aplikována nejvíce, v praxi českých soudů tomu tak rozhodně není. V letech 2012 – 2014 bylo průměrně v rámci přípravného řízení a řízení před soudem uloženo výchovné opatření průměrně v 10,3 % případech. Co se týče meritorních rozhodnutí a vykonávacího řízení v letech 2012 – 2014 bylo vykonáno výchovné opatření průměrně v 22,1 % případů.⁵⁹ Pozitivním znamením však je, že aplikace výchovných opatření má stoupající tendenci.

Problémem u naší právní úpravy je, že neexistuje žádná sekundární sankce za neplnění výchovných opatření, která jsou uložena samostatně meritorním rozhodnutím. V tomto se opět zdá být lepší úprava německá s vězením pro mladistvé. Nicméně, jak z výkladu výše vyplývá, ani tam není na tento institut u odborné veřejnosti jednoznačný názor. Přesto se domnívám, že by náš zákonodárce měl uvažovat o nějakých sankcích, jelikož jinak podle mého názoru nemá smysl, výchovná opatření ukládat samostatně, ačkoliv by mohla mít na mladistvého dobrý vliv.

V rakouské úpravě pak povinnosti mohou být uloženy při podmíněném zastavení trestního řízení, logické tedy je, že pokud nejsou plněny, pak dojde k pokračování v trestním řízení. Stejně je tomu i u nás, v případě, že je uloženo výchovné opatření při podmíněném zastavení trestního stíhání.

Pokud by tedy v budoucnosti mělo dojít ke změně zákona o soudnictví ve věcech mládeže, myslím, že hlavním inspiračním zdrojem, co se týče výchovných opatření, by měla být německá úprava, a to nejen výchovných opatření, nýbrž i kázeňských prostředků.

---

⁵⁹ Statistika PMS 2012, 2013, 2014. Dostupná na <<https://www.pmscr.cz/statistika/>>.

3 Ochranná opatření

Tato opatření slouží stejně jako opatření trestní k ochraně společnosti, která však je specifická. Aplikují se v případech, že mladistvý trpí duševní poruchou či závislostí na návykových látkách, a to i v případě, že tento není uznán vinným a za provinění neodpovídá.⁶⁰

Ochranná opatření jsou vymezena v § 21 ZSM, přičemž ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci jsou ukládána podle trestního zákoníku, specifická je pak ochranná výchova, která se vztahuje pouze na mladistvé pachatele, popř. děti mladší patnácti let a ukládá se podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (viz následující podkapitola).

Rakouská úprava zná dva druhy opatření, jež můžeme zařadit k našim ochranným opatřením, jedná se o umístění v zařízení pro duševně nemocné nebo umístění v zařízení pro závislé na návykových látkách. Stejně jako u nás, když pomíneme úpravu ochranné výchovy, není úprava obsažena v zákoně o soudnictví nad mládeží, ale v trestním zákoně. Výkon těchto opatření probíhá ve speciálních zařízeních pro mladistvé nebo ve speciálním oddělení věznice. Uložena mohou být v případě, kdy mladistvý spáchal trestný čin, za nějž mu hrozí trest odnětí svobody v délce trvání více než jeden rok, který však spáchal jako nepřičetný, popř. pod vlivem návykových látek, ať se již jedná o alkohol či jiné návykové látky.⁶¹ Umístění v zařízení pro duševně nemocné může být uloženo na dobu neurčitou, kdežto umístění v zařízení pro závislé na návykových látkách nejvýše na dobu dvou let.⁶²

V německém právu jsou obdobou ochranných opatření tzv. nápravná a bezpečnostní opatření („*Maßregeln der Besserung und Sicherung*“), upravená v § 7 JGG. Těmito opatřeními mohou být ve smyslu obecného trestního práva umístění v psychiatrické léčebně nebo ústavu odvykáací léčby („*Entziehungsanstalt*“), nařízení ochranného dohledu/výchovného dozoru („*Führungsaufsicht*“) nebo odebrání řidičského oprávnění („*Entziehung der Fahrerlaubnis*“). V § 7 odst. 2 jsou pak stanoveny podmínky pro nařízení zabezpečovací detence („*Sicherungsverwahren*“). Podmínky pro uložení dalších opatření mladistvým jsou dále stanoveny v § 7 odst. 3, 4 a 5 JGG a také se aplikuje trestní zákon, kde jsou jednotlivá opatření upravena.

Umístění do psychiatrické léčebny může podle německého práva přijít na řadu až tehdy, pokud např. nepostačí uložení pokynu podle § 10 odst. 2⁶³, který říká, že se souhlasem zákonného zástupce, popř. samotného mladistvého, je-li starší šestnácti let, může soudce nařídit, aby se

⁶⁰ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 65.

⁶¹ KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. Trestněprávní revue, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284 – 290.

⁶² Tamtéž.

⁶³ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 144.

podrobil odvykací kúře („*Entziehungskur*“) nebo tzv. vzdělávací léčbě se znalcem („*heilergieherischen Behandlung durch einen Sachverständigen*“).

Zabezpečovací detenci („*Sicherungsverwahren*“) může soud podle § 7 odst. 2 JGG uložit tehdy, pokud byl mladistvému za spáchaný čin uložen trest odnětí svobody („*Jugendstrafe*“) v délce trvání nejméně 7 let nebo také tehdy, jedná-li se o zločin proti životu, proti tělesné integritě člověka či sexuální zločin a v dalších případech stanovených v § 251, 252 a 255 StGB a kromě toho existuje vyšší pravděpodobnost dalšího páchaní výše vymezených trestných činů.

Jak již bylo řečeno v úvodu této kapitoly, zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje pouze ochrannou výchovu, ostatní ochranná opatření jsou upravena v trestním zákoníku. Oproti německé úpravě tedy nemáme tuto zvláštní úpravu zabezpečovací detence pro mladistvé, ale vycházíme čistě z úpravy § 100 TrZ, toto ustanovení upravuje podmínky pro uložení zabezpečovací detence, jež platí jak pro dospělé, tak i pro mladistvé pachatele.

Podle české úpravy lze zabezpečovací detenci uložit obligatorně, dle § 100 odst. 1 TrZ nebo fakultativně dle § 100 odst. 2 TrZ. V obou případech zde však musí existovat subsidiarita k ochrannému léčení, tedy že nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení vedlo k dostatečné ochraně společnosti.⁶⁴

Zajímavostí je, že u nás byla zabezpečovací detence zakotvena již do zákona č. 140/1961 Sb., a to novelou z roku 2008. V tomtéž roce byla přijata novela německého zákona o soudnictví nad mládeží, v níž je stanovena možnost uložit zabezpečovací detenci též mladistvému pachateli.⁶⁵ S aplikací tohoto institutu ve věcech mládeže však jsou spojeny i problémy, které vyvstaly již v roce 2009, kdy byla poměrně brzy po zavedení tohoto institutu do právního řádu, uložena zabezpečovací detence mladistvému pachateli. Hlavním problémem je nedostatečná úprava výkonu této zabezpečovací detence mladistvými, ale také to, že do zabezpečovací detence bývají zpravidla umístěni pachatelé, jež jsou stále nebezpeční pro společnost a jsou v podstatě nepolepšitelní. Nicméně u mladistvých pachatelů stále existuje možnost nápravy, jelikož se jejich osobnost vyvíjí a je tedy sporné, zda je vhodné tyto po vykonání trestu odnětí svobody umístit ještě do zařízení pro výkon zabezpečovací detence.⁶⁶

Stejně i u nás před přijetím úpravy zabezpečovací detence, kde zákonodárce předpokládal tento institut i u mladistvých pachatelů, probíhaly diskuze odborníků. Odborníci z oboru vývojové psychologie a dětské psychiatrie s tímto nesouhlasili. Problematická je hlavně subsidiarita s ochranným léčením, kdy u mladistvých pachatelů stále probíhá mentální i somatický

⁶⁴ ŠČERBA, Filip. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 148 – 150 (§ 100 TrZ).

⁶⁵ BRETTEL, Hauke. Mezery zákona u zabezpečovací detence nařízené po odsouzení k trestu podle (německého) trestního práva mládeže. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 11, s. 353 - 355.

⁶⁶ Tamtéž.

vývoj a nelze jednoznačně tvrdit, že ochranné léčení v ústavní formě nezajistí dostatečně ochranu společnosti.⁶⁷

Zajímavostí německé úpravy je opatření odebrání řidičského oprávnění („*Entziehung der Fahrerlaubnis*“). Přípustné je uložení vedle výchovných opatření i kázeňských prostředků. Ukládá se v případě reakce na dopravní delikty, případně když je sledován preventivní cíl bezpečnosti společnosti v dopravě.⁶⁸

3.1 Ochranná výchova

Podmínky pro uložení ochranné výchovy jsou stanoveny v § 22 ZSM. Ukládá se v případě, že 1. o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, 2. dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo 3. prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a nepostačuje uložení výchovných opatření.

Z dovětky, že „*nepostačuje uložení výchovných opatření*“, můžeme dovodit, že ochrannou výchovu nelze uložit nepřičetnému mladistvému pachateli podle § 22 odst. 1 ZSM.⁶⁹ Specifické podmínky pro uložení ochranné výchovy jsou stanoveny v § 93 odst. 2, 3 ZSM, jež stanoví, kdy může být ochranná výchova uložena dítěti mladšímu patnácti let.

Co se týče uložení ochranné výchovy dítěti trestně neodpovědnému, jedná se o nejzávažnější opatření, jež mu může být uloženo.⁷⁰ Obligatorně se ukládá za splnění podmínek stanovených § 93 odst. 2 ZSM, tedy dopustí-li se dítě činu jinak trestného, za nějž trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu a v době spáchání tohoto činu dovršilo dvanácti let a bylo mladší patnácti let.

Existuje zde i možnost uložení ochranné výchovy fakultativní (viz § 93 odst. 3 ZSM), a to v případě je-li to nezbytně nutné k zajištění řádné výchovy dítěte mladšího patnácti let a odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu, jehož se dopustilo. Zde je nutné podotknout, že opatření stanovená v hlavě III. ZSM mohou být uložena i mladistvým, kteří nejsou rozumově a mravně vyspělí, což vyplývá z § 5 odst. 2 ZSM. Konceptně to odpovídá tomu, že zákon o

---

⁶⁷ VÁLKOVÁ, Helena. Zabezpečovací detence – nový prostředek k ochraně před zvláště nebezpečnými pachateli? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 2007, s. II.

⁶⁸ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 166.

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. K možnosti ukládat ochranná opatření nepřičetnému mladistvému podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 6, s. 162.

⁷⁰ VICHEREK, Roman. Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 1, s. 1 – 5.

soudnictví ve věcech mládeže hledí na trestně neodpovědné mladistvé z důvodu nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti, jako na děti mladší patnácti let.⁷¹

Ochranná výchova by měla být aplikována v případě, že u mladistvého chybí řádné výchovné prostředí, dosavadní výchova byla zanedbána, což obvykle vedlo ke spáchání provinění nebo stávající prostředí, ve kterém vyrůstá, neposkytuje záruku řádné výchovy. Pokud je však nedostatek nepatrný, např. nedostačující bytové poměry, nemělo by to vést k uložení ochranné výchovy.⁷² Může se vykonávat v diagnostickém ústavu, dětském domově, dětském domově se školou, případně ve výchovném ústavu.⁷³

Doba trvání ochranné výchovy je také zákonem vymezena, § 22 odst. 2 stanoví, že ochranná výchova trvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnácti let, výjimečně pak může být o rok prodloužena, je-li to v zájmu mladistvého. Ochranná výchova však nemůže být nařízena po dovršení osmnácti let, stejně tak k jejímu prodloužení může dojít před dovršením osmnácti let. Pokud je účelu, kterým je zajištění vhodného životního zázemí mladistvého, které umožní jeho řádný vývoj včetně vzdělání, čímž by mělo dojít k jeho nápravě a upevnění morálních vlastností, dosaženo před dovršením osmnácti let, pak musí být mladistvý z ochranné výchovy neprodleně propuštěn.⁷⁴

Za zmínku také jistě stojí vztah ochranné a ústavní výchovy. Platí mezi nimi zásada subsidiarity, tedy ochranná výchova může být uložena až tehdy, nepostačuje-li uložení ústavní výchovy. Ústavní výchova je upravena v § 971 a násl. zákona č. 89/2012, občanský zákoník („dále jen OZ“) a může ji nařídit obecný soud příslušný k řízení ve věcech péče o nezletilé. Doba trvání je pak stanovena v § 972 OZ, lze ji nařídit nejdéle na dobu tří let, avšak může být opakovaně prodloužena, trvají-li důvody ústavní výchovy.

Pokud během výkonu ochranné výchovy dojde k pokroku při převýchově mladistvého, může být tato přeměněna na výchovu ústavní, což stanoví § 23 odst. 1 ZSM. V této možnosti můžeme též spatřovat subsidiaritu mezi těmito výchovami.⁷⁵ Kromě přeměny na ústavní výchovu může být mladistvý podmíněně umístěn mimo výchovné zařízení. Jestliže se neosvědčí, pak soud pro mládež zruší podmíněné umístění mimo výchovné opatření a rozhodne, že se ve výkonu ochranné výchovy pokračuje (viz § 23 odst. 2 ZSM).

Výkon obou je upraven zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských

---

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář ke zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 778 (§ 93 ZSM)

⁷² ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 67.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž, s. 68.

⁷⁵ Tamtéž, s. 70.

zařízeních. Tento zákon upravuje účel ústavní a ochranné výchovy, specifikuje jednotlivá zařízení, ve kterých mohou být tyto vykonávány a také v § 15 stanoví, že v zařízeních, kde jsou umístěny děti s uloženou ochrannou výchovou, mohou být používány speciální stavebně technické prostředky k zabránění jejich útěku a zároveň mohou být využívány také audiovizuální systémy, a to ke kontrole budovy a jejího okolí, kontrolu vnitřních prostor zařízení, kam nemají děti přístup a také pro kontrolu chodeb, místností pro zaměstnance a oddělených prostor.

Problémem ochranné výchovy může být kumulace dětí s velmi závažnými výchovnými problémy, což nepřispívá k jejich resocializaci. Zároveň to, že výkon ochranné i ústavní výchovy probíhá ve stejných zařízeních, může být problematické. Dochází zde ke styku dětí se závažnými poruchami chování, které se ještě delikventního jednání nedopustily, a je otázkou, zda umístěním spolu s mladými pachateli trestných činů, resp. činů jinak trestných či provinění, nemůže vést k jejich „kriminální infekci“.⁷⁶

3.2 Shnutí

Co se týká ochranných opatření, ve všech třech úpravách je shodné umístění mladistvého pachatele v psychiatrické léčebně nebo ústavu pro závislé na návykových látkách, u nás používaný pojem ochranné léčení. Dalším institutem je zabezpečovací detence, kterou upravuje naše a německé právo. Rozdílem je, že německý zákonodárce stanovil specifické podmínky pro mladistvé oproti dospělým, kdežto u nás je upravena jen v trestním zákoníku a podmínky jsou stejné jako pro dospělé pachatele. Dle mého názoru se u mladistvých pachatelů jedná o poměrně zbytečný institut, který v praxi není moc využíváný, a s jeho výkonem v Německu jsou značné problémy, u nás ještě nebyla zabezpečovací detence mladistvému uložena.

Zvláštností naší úpravy je ochranná výchova, která je upravena pouze pro mladistvé pachatele a zároveň je možno ji aplikovat i na děti mladší patnácti let a ty mladistvé, kteří nejsou dostatečně rozumově a mravně vyspělí. Jelikož se však jedná o poměrně velký zásah do života mladistvého, není aplikována, v letech 2012 – 2014 byla nařízena pouze jednou.⁷⁷

Naopak německé právo navíc upravuje odebrání řidičského oprávnění. Tento institut je spíše využíváný u dospělých pachatelů, popřípadě dospělých blízkých věku mladistvých. Například v roce 2013 bylo uloženo 94 213 pachatelům, nicméně jen 659 z nich bylo mladistvých.⁷⁸

---

⁷⁶ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 37.

⁷⁷ Statistika PMS 2012, 2013, 2014. Dostupná na <<https://www.pmscr.cz/statistika/>>.

⁷⁸ Statistisches Jahrbuch 2015, Statistisches Bundesamt, s. 310. Dostupné na <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/StatistischesJahrbuch/Justiz.pdf?__blob=publicationFile>.

Jak je patrné z výše uvedeného, nejedná se o v praxi mnoho využívané instituty. Vzhledem k tomu ani nemáme možnost zhodnotit, která z úprav je lepší, účinnější a na mladistvé pachatele lépe působící.

4 Trestní opatření

Český zákon upravuje oproti německému i rakouskému daleko více trestních opatření. Německá třetí kategorie ukládaných sankcí, vedle výchovných opatření a kázeňských prostředků, nese název „*Jugendstrafe*“, tedy trest pro mladistvé. V podstatě se jedná o jiné označení trestu odnětí svobody. V Rakousku je pak možné uložení dvou trestů, a to peněžitého a odnětí svobody.⁷⁹

U nás jsou trestní opatření upravena v § 24 ZSM, kde jsou taxativně vymezena opatření, která lze mladistvému za provinění uložit. Jedná se o obecně prospěšné práce, peněžitě opatření, peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a odnětí svobody.

Většina těchto druhů trestních opatření je totožná s tresty, jež jsou ukládány dospělým pachatelům, pouze některé jsou z povahy věci vyloučeny (propadnutí majetku, zákaz pobytu a ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti). Naopak peněžitě opatření s odkladem výkonu je upraveno pouze pro mladistvé. Vzhledem k tomuto faktu je zřejmé, že obecné podmínky stanoví trestní zákoník a zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje odlišnosti od úpravy obecné. Rozdílem mezi obecnou a zvláštní úpravou je zpravidla odlišná horní hranice sazby, kdy u mladistvých pachatelů se snižuje na polovinu.

Trestní opatření tvoří samozřejmě nedílnou součást českého systému trestání mladistvých pachatelů, nicméně nejedná se o klíčovou skupinu opatření. Primárním účelem je výchovně působit na mladistvého, chránit ho před škodlivými vlivy, obnovit jejich sociální zázemí, což zajišťují zejména opatření výchovná a ochranná.⁸⁰

Trestní opatření lze uložit pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy by zřejmě nevedly k dosažení účelu zákona, což je základní zásadou trestního práva mladistvých, stanovenou v § 3 odst. 2 ZSM. Nepodmíněný trest odnětí svobody je pak v § 31 odst. 2 ZSM výslovně označen za *ultima ratio* ve vztahu k ostatním opatřením.

Na tomto místě je nicméně nutné zmínit, že praxe je oproti zákonu odlišná a v podstatě popírá tyto základní zásady. Pro přehled jsem zkoumala, v kolika případech byla v letech 2012 až 2014 uložena trestní opatření, oproti jiným opatřením, resp. oproti jinému vyřízení věci. Myslím, že výsledek je poměrně alarmující, což je zřejmé z následujících tabulek. V tabulce č. 3 je uveden

⁷⁹ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 100.

⁸⁰ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 2, s. 29 – 34.

přehled ukládaných trestních opatření. V tabulce č. 4 pak přehled vyřízených věcí a uložených trestních opatření.⁸¹

Tabulka č. 3:

Trestní opatření/Rok	2012	2013	2014
Obecně prospěšné práce	458	323	258
Peněžité opatření	3	0	1
Peněžité opatření s odkladem výkonu	0	0	0
Propadnutí věci	58	56	44
Zákaz činnosti	47	52	34
Vyhoštění	18	26	28
Propadnutí náhradní hodnoty	1	0	0
Domácí vězení	20	7	3
Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	4	6	5
Odnětí svobody podmíněně	1045	1100	895
Odnětí svobody podmíněně s dohledem	157	136	126
Odnětí svobody nepodmíněně	228	110	124

Tabulka č. 4:

	2012	2013	2014
Vyřízeno	3019	2464	2089
Trestní opatření	2039	1816	1518
Trestní opatření v %	67,5 %	74 %	73 %

Jak z výše uvedených statistických údajů vyplývá, nejvíce ukládaným trestním opatřením je trestní opatření odnětí svobody podmíněně se stanovením zkušební doby, na druhém místě je pak trestní opatření obecně prospěšných prací. Na třetím místě je prostředek, který by podle zákona měl být aplikován až ultima ratio, tedy trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody. Výchovná či ochranná opatření nebo jiné vyřízení věci bylo v těchto letech průměrně užito v 28,5

⁸¹ Informace čerpány z Přehledu o všech uložených trestech/trestních opatření, dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>> a z Přehledu o vyřizování agendy Tm věcí u Okresních soudů, dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>>.

% případů. To mě přivádí k úvaze, proč je naše úprava v mnoha směrech duplicitní, když české soudy stejně upřednostňují ukládání trestních opatření?

Mám na mysli zejména výchovné povinnosti a výchovná omezení, která se svou povahou shodují s trestními opatřeními. Například výchovná povinnost vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, která je obsahově shodná s trestním opatřením obecně prospěšných prací, nebo výchovné omezení nezdržovat se na určitém místě, které můžeme přirovnat k trestnímu opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Domnívám se, že do budoucna by bylo vhodné, aby se nad tím zákonodárce zamyslel a „zjednodušil“ úpravu trestního práva mládeže tím, že by odstranil ze zákona o soudnictví nad mládeží zbytečné duplicity, které dle mého názoru i podle výše uvedených statistických údajů, stejně nejsou v praxi využívány.

V následujících podkapitolách bych se ráda věnovala vybraným trestním opatřením. Jako první rozeberu trestní opatření obecně prospěšných prací, které, jak již bylo výše uvedeno, je druhým nejužívanějším trestním opatřením v českém trestním právu mládeže. S rakouským právem máme společné peněžitě opatření, a ačkoliv u nás není téměř využíváno, ráda bych zjistila, zda se nemůžeme v rakouské úpravě inspirovat, aby peněžitě opatření nebylo „mrtvým“ opatřením. Posledním rozebíraným opatřením bude odnětí svobody, a to ve všech jeho formách, jelikož je to trestní opatření, upravené všemi třemi právními řády.

4.1 Obecně prospěšné práce

Trestní opatření obecně prospěšných prací zná jen právní úprava České republiky. Obsahově podobné instituty najdeme jak v německé, tak i rakouské úpravě. V Německu se jedná buď o pokyn (výchovné opatření) vykonat určitou pracovní činnost, stanovený v § 10 odst. 1 bod 4 JGG, nebo o povinnost (kázeňský prostředek) vykonat určité práce, stanovenou v § 15 odst. 1 bod 3 JGG. V Rakousku pak existuje možnost soudu při podmíněném zastavení trestního řízení uložit povinnost vykonat bezplatně ve volném čase určité obecně prospěšné práce, např. vypomáhat v zařízeních péče o mládež, stanovenou v § 19 odst. 1 bod 2 rJGG.

V praxi českých soudů se jedná o druhé nejvíce ukládané trestní opatření, podmínky pro jeho uložení stanoví § 26 odst. 1 ZSM. Stejně jako u ostatních trestních opatření, která jsou shodná s tresty pro dospělé pachatele, odkazuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže na obecnou úpravu v trestním zákoníku. Podmínky pro uložení jsou upraveny v § 62 TrZ a pravidla pro výměru pak v § 63 TrZ. Trest obecně prospěšných prací může být uložen jedině za přečin,

tedy za všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (viz § 62 odst. 1 TrZ a § 14 odst. 2 TrZ).

Výměra obecně prospěšných prací je stanovena od 50 do 300 hodin, zde narážíme na první modifikaci v § 26 odst. 1 ZSM, který stanoví, že horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoníku, tedy pro mladistvé pachatele činí výměra 50 až 150 hodin.

Dalším předpokladem pro uložení trestního opatření obecně prospěšných prací je stanovisko mladistvého k možnosti jeho uložení. Jen výjimečně jej může soud uložit bez kladného stanoviska, považuje-li to za vhodné. Důležitá je však dostupnost místa výkonu obecně prospěšných prací. Zpravidla je mladistvý vykonává v místě svého bydliště nebo v místě, kde se připravuje na budoucí povolání.⁸²

Výkon obecně prospěšných prací samozřejmě nesmí ohrožovat zdraví mladistvého, jeho bezpečnost nebo mravní vývoj. S ohledem na činnosti, které jsou zpravidla vykonávány, k ohrožování nebude docházet často, jak stanoví trestní zákoník v § 62 odst. 3, jedná se o práce spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obce, státu nebo jiných obecně prospěšných institucí.

Obecně prospěšné práce musí být vykonány nejdéle do dvou let od nařízení výkonu trestu/trestního opatření. Pokud mladistvý nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestního opatření nebo bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestního opatření, může soud přeměnit trestní opatření obecně prospěšných prací na trestní opatření domácího vězení, peněžitě opatření nebo trestní opatření odnětí svobody (blíže viz § 65 TrZ).

4.2 Peněžitá opatření

Peněžitá opatření jako trestní opatření upravuje český právní řád i rakouský právní řád. Česká úprava zná jeho dvě formy, a to peněžitě opatření obecné, které je upraveno v § 27 ZSM a peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu, upravené v § 28 ZSM. Rakouská úprava pak stanoví formy tři, a to peněžitý trest podmíněný, částečně podmíněný a nepodmíněný, upraveny jsou v § 5 rJGG a § 19 rStGB.⁸³

Podmínky pro uložení peněžitě opatření v naší úpravě jsou stanoveny v § 27 ZSM. Toto ustanovení zejména odkazuje na podmínky upravené v trestním zákoníku a dále stanovuje specifické podmínky, a to, že mladistvý musí být výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry umožňují uložení takového trestního opatření. Tato podmínka „finanční samostatnosti“

---

⁸² ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 78.

⁸³ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 100.

mladistvého výrazně eliminuje jeho aplikaci. Alespoň tak si vysvětlují, že v letech 2012 – 2014 bylo uloženo pouze čtyřikrát (viz tabulka č. 3).

Obecné podmínky pak stanoví § 67 TrZ. Soud může peněžité opatření uložit, pokud mladistvý spáchal provinění v úmyslné formě a snažil se získat majetkový prospěch nebo to trestní zákoník dovoluje za konkrétní provinění (trestný čin), popřípadě se jedná o přečin a vzhledem k povaze spáchaného činu se neukládá trestní opatření (trest) odnětí svobody.

Podobná koncepce je i v rakouském právu, kdy § 5 rJGG stanoví jen odchylky od obecné úpravy v § 19 rStGB. Oproti naší úpravě rakouský trestní zákon nestanoví podmínky pro ukládání peněžitého trestu, nýbrž jen způsob, jakým je ukládán. Stejně jako u nás je ukládán v denních sazbách, přičemž nejméně musí být uloženy 2 denní sazby a maximální počet denních sazeb není zákonem vymezen, čímž se výměra peněžitého trestu odlišuje oproti naší úpravě, kdy minimální počet denních sazeb je 20 a maximální 730. Nejnižší výše denní sazby jsou 4 € a nejvyšší 5000 €. Stanovení výše je pak závislé na osobních a majetkových poměrech pachatele, stejně jako v § 68 odst. 3 TrZ.

Úpravy se shodují také v náhradním trestu odnětí svobody, ve který se peněžitý trest přemění, není-li vykonán. Rozdíl je ve výměře tohoto náhradního trestu, v § 69 odst. 1 TrZ je stanoveno, že náhradní trest odnětí svobody může být uložen až na čtyři léta s tím, že i spolu s uloženým trestem odnětí svobody nesmí přesahovat horní hranici trestní sazby, § 19 odst. 3 rStGB říká, že jeden den náhradního trestu odnětí svobody odpovídá dvěma denním sazbám.

Co se týče specifík v trestním právu mládeže, § 5 odst. 5 stanoví, že nejvyšší výměra peněžitých trestů, stanovená podle denních sazeb se snižuje na polovinu a v § 5 odst. 6 pak stanoví, že výměrou určenou podle výše hodnoty užitku nebo škody nesmí ohrožovat živobytí mladistvého.

Ze statistiky vyplývá, že peněžité opatření, resp. peněžité tresty jsou v Rakousku využívanější, než u nás, zejména ve formě nepodmíněné. Za rok 2013 bylo celkem odsouzeno 2248 mladistvých, přičemž peněžitý trest byl uložen celkem 587x (26,1 %), podmíněný 9x (0,4 %), částečně podmíněný 221x (9,8 %), nepodmíněný 357x (15,9 %). V roce 2014 pak došlo k mírnému poklesu, celkem bylo odsouzeno 2086 mladistvých a peněžitý trest byl uložen 452x (21,7 %), podmíněný pouze 1x, částečně podmíněný 160x (7,7 %), nepodmíněný 291x (14 %).⁸⁴

Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu je pak specifickým trestním opatřením, které se vztahuje pouze na mladistvé pachatele. Ustanovení § 28 ZSM pak stanoví podmínky, kdy toto opatření může být uloženo. Jsou jimi 1. soud vzhledem k dosavadnímu

---

⁸⁴ Gerichtliche Kriminalstatistik. Wien, Statistik Austria, 2015, s. 76. Dostupné na http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/soziales/kriminalitaet/index.html.

životu mladistvého dospěje k závěru, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu nebo 2. soud přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Jedná se o podmínky alternativní, není tedy nutné, aby byly splněny obě, ale zároveň to není ani vyloučeno.⁸⁵

4.3 Odnětí svobody

Shodně pro všechny tři právní úpravy platí, že trestní opatření odnětí svobody ve své nepodmíněné formě je prostředkem ultima ratio. Stejně tak i všechny úpravy znají trestní opatření odnětí svobody, jehož výkon je podmíněně odložen se stanovením zkušební doby. Každá úprava však má trochu jiné podmínky pro uložení, i pro odložení výkonu.

V této podkapitole bych se ráda zaměřila na rozdíly v ukládání tohoto trestního opatření, jelikož se jedná o velmi silný zásah do života mladistvého pachatele. Zkoumáním jednotlivých ustanovení bych ráda dospěla k závěru, zda v některé z daných úprav není nějaká specifická podmínka, která lépe reflektuje potřeby mladistvého a vliv takového opatření na jeho život.

Nejprve bych ráda přiblížila praktickou využívanost tohoto trestního opatření. Pro lepší přehlednost slouží tabulky č. 5, č. 5.1 a č. 5.2, ve kterých jsou vymezeny statistické údaje procentuálního využití trestního opatření odnětí svobody v jednotlivých komparovaných zemích.

Statistika pro Českou republiku dle mého názoru není vůbec lichotivá, ačkoliv úprava trestního práva mládeže nabízí poměrně širokou škálu jiných opatření i alternativních způsobů vyřízení věci, v praxi českých soudů převažuje ukládání trestního opatření odnětí svobody. Od roku 2012 se jeho využití neustále zvyšuje, jak je zřejmé z tabulky č. 5. Z tabulky je dále patrné, že převažuje ve formě podmíněné se stanovenou zkušební dobou. Nicméně ani aplikace nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody není úplně výjimečná, jak by tomu mělo být dle dílce § 31 odst. 2 ZSM, který říká, že nepodmíněné odnětí svobody může soud pro mládež uložit jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona.

Tabulka č. 5 – Česká republika⁸⁶

	2012	2013	2014
Odnětí svobody – celkem	47,4 %	54,6 %	54,8 %
Podmíněně	34,6 %	44,6 %	42,8 %
Podmíněně s dohledem	5,2 %	5,5 %	6 %

⁸⁵ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s.

⁸⁶ Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření, dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Nepodmíněně	7,6 %	4,5 %	6 %
--------------------	-------	-------	-----

Ani u rakouské úpravy nemůžeme hovořit o tom, že by trest odnětí svobody byl ukládán minimálně. Stejně jako u nás, i v Rakousku od roku 2012 narůstá počet uložených trestů odnětí svobody u mladistvých pachatelů. Jedná se dokonce o vyšší procentuální využitelnost.

Tabulka č. 5.1 – Rakousko⁸⁷

	2012	2013	2014
Odnětí svobody – celkem	59,3 %	59,6 %	63,4 %
Podmíněně	44,1 %	45,5 %	48,5 %
Částečně podmíněně	6,7 %	6,4 %	8,2 %
Nepodmíněně	8,5 %	7,7 %	6,7 %

Německá úprava se v ukládání trestu pro mladistvé („*Jugendstrafe*“) výrazně odlišuje od naší a rakouské. Oproti výchovným opatřením a kázeňským prostředkům je trestu pro mladistvé využíváno minimálně. V tabulce č. 5.2 můžeme vidět podíl ukládaných trestů pro mladistvé u mladistvých („*Jugendliche*“, v tabulce „J“) a dospělých blízkých věku mladistvých („*Heranwachsende*“, v tabulce „H“). Bohužel jsem nenalezla statistické údaje k poměru mezi podmíněným a nepodmíněným odnětí svobody, nicméně při tak nepatrném podílu aplikace tohoto trestního opatření to pro srovnání není až tak důležité.

Tabulka č. 5.2 - Německo⁸⁸

	2011	2012	2013
Odnětí svobody celkem (J)	6,6 %	6,7 %	6,9 %
Odnětí svobody celkem (H)	14 %	14,2 %	13,8 %

Nyní bych se ráda věnovala některým aspektům tohoto trestního opatření. Jako první bych se zaměřila na sazby. Zde jsou v jednotlivých úpravách drobné odchylky. Hranice trestní sazby v českém a rakouském právu vychází z trestních zákonů a v zákoně o soudnictví nad mládeží jsou pak uvedeny modifikace pro mladistvé. Naše úprava je, dá se říct, poměrně stručná, § 31 odst. 1 ZSM stanoví, že trestní sazby stanovené trestním zákoníkem se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však dolní hranice nesmí převyšovat 1 rok a horní hranice 5 let. Jen

⁸⁷ Gerichtliche Kriminalstatistik. Wien, Statistik Austria, 2015, s. 76. Dostupné na http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/soziales/kriminalitaet/index.html.

⁸⁸ Statistisches Jahrbuch 2015, Statistisches Bundesamt, s. 310. Dostupné na <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/StatistischesJahrbuch/Justiz.pdf?blob=publicationFile>.

výjimečně může soud uložit mladistvému trest odnětí svobody na pět až deset let, za podmínek stanovených v § 31 odst. 3 ZSM.

Rakouské právo upravuje sazby v § 5 rJGG. Rozlišuje pak mezi trestem odnětí svobody na doživotí, od deseti do dvaceti let a ostatními dočasnými tresty odnětí svobody. Pokud trestní zákon stanoví trest odnětí svobody na doživotí nebo v rozmezí deseti až dvaceti let, tak pokud je mladistvý pachatel starší šestnácti let, může mu být uložen trest odnětí svobody od jednoho roku do patnácti let, mladším mladistvým pak od jednoho roku do deseti let, popřípadě od šesti měsíců do deseti let (blíže viz § 5 odst. 2 a 3 rJGG). U ostatních kratších trestů se hranice horní sazby snižuje na polovinu a dolní hranice odpadá (blíže viz § 5 odst. 4 rJGG).

Německé právo se odlišuje v tom, že pro uložení trestu odnětí svobody mladistvému nejsou podstatné sazby stanovené trestním zákonem a navíc upravuje i nejnižší dobu trvání trestu. Doba trestu pro mladistvé je stanovena v § 18 odst. 1 JGG, minimálně trvá trest odnětí svobody šest měsíců, maximálně pět let. Výjimečně, jako je tomu i v naší úpravě, může být uložen trest odnětí svobody v délce trvání deseti let.

Stanovením minimální doby trestu odnětí svobody pro mladistvé se může jevit německá úprava jako přísnější, nicméně s ohledem na to, že zná ještě kázeňský prostředek vězení pro mladistvé, které může být uloženo na dobu 4 týdnů, a plní tak roli krátkodobého, „šokového“ omezení svobody, je tato úprava pochopitelná.

Co se týká předpokladů pro uložení tohoto druhu trestu, resp. trestního opatření, naše ani rakouská úprava nestanoví žádné zvláštní podmínky, ale mělo by se jednat o prostředek, který případně v úvahu až tehdy, když se jiné prostředky trestního práva pro mladistvé jeví jako nedostatečné pro nápravu mladistvého. Německý zákon stanoví v § 17 odst. 2 JGG obecné předpoklady pro uložení trestu pro mladistvé. Tento může být uložen tehdy, pokud se v činu objeví škodlivé sklony mladistvého, výchovná opatření ani kázeňské prostředky nepostačí k jeho nápravě nebo pokud je nutný vzhledem k závažnosti viny mladistvého.

Zajímavé je kritérium „škodlivých sklonů“ mladistvého („*schädliche Neigungen*“), které je v právu evropských zemí ojedinělé a bývá kritizováno.⁸⁹ Opodstatněné jsou námitky, že se jedná o pojem poměrně neurčitý. Vhodné je individuální a morální zaměření se na posuzování mladistvého jako osobnosti s určitými vadami v chování. V praxi je pak problematické přeceňování rozdílu mezi mladistvými, u kterých jsou shledány škodlivé sklony a těmi ostatními.⁹⁰ Nicméně, jak je vidět v tabulce č. 5.2, trest pro mladistvé je v praxi ukládán minimálně.

⁸⁹ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

⁹⁰ EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. s. 278.

Ve všech právních systémech trestání mladistvých je možné uložit trest odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu. U nás je obsažena úprava v § 33 ZSM. Pokud soud mladistvého podmíněně odsoudí k odnětí svobody, stanoví zkušební dobu v délce trvání jeden rok až tři léta, současně s podmíněným odsouzením může uložit i výchovná opatření. Další možností v právním řádu České republiky je také podmíněné odsouzení k odnětí svobody s dohledem. Dohledem se pak rozumí dohled probačního úředníka, který je upraven v § 16 ZSM.

Podstatou těchto alternativ k nepodmíněnému trestnímu opatření odnětí svobody je zejména to, že ve zkušební době musí odsouzený mladistvý vést řádný život, dodržovat dané povinnosti a omezení, a v případě uloženého dohledu, také spolupracovat s probačním úředníkem.⁹¹

Podmínky pro podmíněný odklad výkonu trestního opatření odnětí svobody pak upravuje trestní zákoník, konkrétně § 81 TrZ, který stanoví v odst. 1, že „soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.“ Tyto podmínky musí být splněny i u mladistvého. Modifikována je pak délka zkušební doby, kdy pro dospělé pachatele může být stanovena na jeden rok až pět let (viz § 82 odst. 1 TrZ), u mladistvých, jak je již výše zmíněno, se jedná o dobu kratší, jeden rok až tři léta.

Rakouská úprava pak rozeznává podmíněný nebo částečně podmíněný trest odnětí svobody, přičemž úprava je obsažena v trestním zákoně a rakouský zákon o soudnictví nad mládeží v § 5 odst. 9 odkazuje na možnou úpravu § 43 a 43a rStGB, ale nestanoví žádné zvláštní podmínky ani modifikace pro mladistvé pachatele.

Podmíněné prominutí trestu odnětí svobody („*bedingte Strafnachsicht*“) upravené v § 43 rStGB je velmi podobné naší úpravě. V podstatě jediným rozdílem je doba, na kterou byl pachatel odsouzen. U nás jsou to tři roky, v Rakousku dva. Dalším předpokladem pak je, že se soud domnívá, že pouhá pohružka výkonu trestu, popřípadě ve spojení s jiným opatřením, je dostatečná a odradí mladistvého od dalšího protiprávního jednání. Přihlíží se pak zejména k druhu činu, osobě pachatele, stupni jeho viny, dosavadnímu životu i následnému chování po činu.⁹² Zkušební doba pak stejně jako u nás trvá jeden rok až tři léta.

Částečné prominutí trestu odnětí svobody („*bedingte Nachsicht eines Teiles der Strafe*“) je institutem specifickým, upraven je v § 43a rStGB. Částečně může být trest prominut pachateli, kterému byl uložen trest v rozmezí od šesti měsíců do dvou let, přičemž částečně podmíněná část

⁹¹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s.

⁹² KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284.

trestu musí činit minimálně jeden měsíc a nesmí převyšovat třetinu trestu (blíže viz § 43a odst. 3 rStGB). V § 43a odst. 4 rStGB je pak možnost aplikace ještě rozšířena o případy, kdy je pachateli uložen trest v rozmezí od dvou do tří let a je vysoká pravděpodobnost, že pachatel již v budoucnu nebude páchat další trestnou činnost.

Také německá úprava počítá s podmíněnou formou trestu pro mladistvé. Odklad výkonu trestu („*Strafaußsetzung*“) je upraven v § 21 JGG, zkušební doba („*Bewährungszeit*“) v § 22 JGG. Obligatorně soud postupuje podle § 21 odst. 1 JGG, jestliže mladistvý byl odsouzen k trestu ve výměře nepřevyšující jeden rok a existuje předpoklad, že odsouzení postačí k varování mladistvého, a že i bez přímého výkonu povede mladistvý řádný život. Při posuzování, zda je tento předpoklad naplněn, soud hodnotí osobnost mladistvého, jeho předchozí život, okolnosti činu, chování mladistvého po spáchání činu, jeho životní podmínky a očekávané účinky odkladu trestu, popřípadě za souběžně uloženého vězení pro mladistvé podle § 16a JGG.⁹³

Podle odstavce druhého téhož ustanovení pak soud může odložit i výkon trestu nepřevyšující dva roky, pokud přímý výkon trestu není nutný s ohledem na další rozvoj mladistvého.

Zkušební doba pak trvá od dvou do tří let, přičemž může být prodloužena i zkrácena. Zkrácení zkušební doby pak představuje určitou odměnu, která je mladistvému nabízena s účelem výchovně a psychologicky na něj působit.⁹⁴

V následujících ustanoveních je pak stanovena možnost uložit mladistvému ve zkušební době pokyny a povinnosti („*Weisungen und Auflagen*“, blíže viz § 23 JGG), pomoc při podmíněném trestu („*Bewährungshilfe*“, blíže viz § 24 JGG), zároveň zákon o soudnictví nad mládeží stanoví také podmínky pro ustanovení pomocníka (probačního úředníka) při podmíněném trestu a jeho povinnosti v § 25 JGG. A v neposlední řadě je v § 26 JGG upraveno také zrušení odkladu výkonu trestu a jeho podmínky. Podle § 26 odst. 1 soud odklad výkonu trestu pro mladistvé zruší, pokud mladistvý ve zkušební době spáchal trestný čin, hrubě nebo vytrvale porušuje stanovené pokyny nebo se vyhýbá dohledu a vedení probačního úředníka, tedy existuje obava z opakování trestné činnosti. Mírnější postup soudu pak je stanoven v § 26 odst. 2, kdy tento může uložit další pokyny a povinnosti, prodloužit zkušební dobu či nově nařídit dohled probačního úředníka.

4.4 Shrnutí

Co se týká trestních opatření a poznatků z jednotlivých komparovaných právních úprav, nelze jednoznačně říci, která je nejvhodnější. Jak jsem již několikrát zmínila, naše úprava je

⁹³ ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.

⁹⁴ Tamtéž.

nejzrosáhlejší, je ovšem otázkou, nakolik je to vhodné a zda to naši úpravu nečiní méně přehlednou.

Naše úprava je v mnoha směrech duplicitní, upravuje obdobné povinnosti a omezení, jak v rámci výchovných opatření, tak i jako součást trestních opatření. Vzhledem k chybějící sekundární sankci za neplnění výchovných povinností je logické, že se soudy přiklánějí spíše k trestním opatřením, které mají zřejmě více odstrašující účinky, než výchovná opatření, při jejichž neplnění mladistvému v podstatě nic nehrozí.

Rakouské právo pak upravuje možnost uložení peněžitého trestu a trestu odnětí svobody. Co se týká podmínek pro ukládání, jsou velice podobné s našimi. Oba dva tresty jsou pak ukládány ve větší míře v Rakousku, než u nás. Nicméně u odnětí svobody se jedná o nepatrně vyšší čísla, kdežto u peněžitých opatření je rozdíl markantnější, je to zejména z důvodu, že rakouská úprava nestanoví podmínku tzv. finanční samostatnosti mladistvého pro jeho uložení. Nicméně si pokládám otázku, zda je peněžitý trest u mladistvých pachatelů účelný? Domnívám se, že nikoliv a jeho úprava v zákoně o soudnictví nad mládeží je dle mého názoru zbytečná a z trestních opatření by mohla být odstraněna.

Osobně se přikláním k úpravě německé, která je dle mého názoru velice přehledná. Jediný trest pro mladistvé, který je prostředkem ultima ratio, a to jak v teorii, tak i v praxi. Oproti tomu naše úprava sice nabízí širokou škálu trestních opatření, ale v praxi je nejvyužívanější trestní opatření odnětí svobody, které dost dobře výchovně na mladistvého nepůsobí.

5 Zvláštní způsoby řízení

V této poslední kapitole mé diplomové práce se budu věnovat zvláštním způsobům řízení, tedy odklonům, které jsou uplatňovány v řízení ve věcech mladistvých. Tyto způsoby vyřízení věci mají v systému sankcionování mladistvých významné postavení a ve vhodných případech by měly mít přednost před intenzivnějšími formami intervence, zejména před trestními opatřeními.⁹⁵

V našem právním řádu jsou tyto zvláštní způsoby řízení upraveny v § 68 a násl. ZSM. Základní předpoklady pro uplatnění některého z odklonů stanoví § 68 ZSM. Zvláštní způsoby řízení mohou být použity jen tehdy, jestliže se podezření ze spáchání provinění jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu věci zcela důvodným a mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků. Tyto obecné předpoklady jsou pak ještě v rámci jednotlivých odklonů modifikovány.

Výčet zvláštních způsobů řízení je obsažen v § 69 ZSM. Jedná se o podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. První dva odklony jsou upraveny trestním zákoníkem, odstoupení od trestního stíhání je pak specifickým odklonem, upraveným pouze pro mladistvé pachatele.

Spolu s využitím některého z odklonů může být uloženo i výchovné opatření, a to kterékoli z výčtu v § 15 odst. 2 ZSM. U podmíněného zastavení trestního stíhání je pak takové opatření uloženo na dobu stanovené zkušební doby, u narovnání a odstoupení od trestního stíhání, které jsou konečnými způsoby vyřízení věci, pak nejdéle na dobu tří let (§ 15 odst. 1 věta třetí ZSM)

Rakouské právo označuje za alternativní způsoby vyřešení věci upuštění od stíhání a odstoupení od stíhání. Upuštění od stíhání je tzv. prostý odklon („*schlichte Diversion*“), jež je upraven pouze ve vztahu k mladistvým pachatelům, u dospělých žádný obdobný institut nenalezneme. Odstoupení od stíhání naopak upravuje rakouský trestní řád („*Strafprozeßordnung*“, dále jen rStPO) a mezi odklony řadí úhradu peněžité částky, vykonání obecně prospěšných prací, stanovení zkušební doby ve spojení s probační pomocí nebo splněním povinností a narovnání.⁹⁶

Také v německém právu hrají odklony významnou roli. Upraveny jsou zejména v § 45 a 47 JGG, přičemž tato ustanovení upravují odlišnosti od úpravy obecné, kterou nalezneme v německém trestním řádu („*Strafprozeßordnung*“, dále jen StPO). V § 45 JGG je upraveno upuštění od stíhání, o kterém může rozhodnout státní zástupce, v § 47 je pak upraveno zastavení stíhání soudcem. V trestním řádu pak najdeme úpravu v § 153 a násl. StPO.

⁹⁵ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 44.

⁹⁶ KREJČÍŘÍKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284.

V následujících podkapitolách bych se ráda věnovala konkrétním alternativním způsobům vyřízení věci, přičemž se zaměřím především na odstoupení od trestního stíhání, které lze uplatnit pouze proti mladistvým a obdobné instituty v právu rakouském a německém.

5.1 Odstoupení od trestního stíhání

Jedná se o druh zvláštního způsobu řízení, jež je upraven pouze pro mladistvé pachatele v § 70 ZSM. Od odklonů uplatňovaných v řízení proti dospělým se liší také tím, že postrádá nějaký sankční prvek⁹⁷, čímž je považován za odklon nejmírnější a zároveň jej lze aplikovat na nejúžší okruh trestných činů/provinění.

Zákon pro využití tohoto druhu odklonu vyžaduje splnění pěti základních podmínek, které jsou upraveny v § 70 odst. 1 ZSM:

1. jde o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta,
2. neexistuje veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého,
3. přihlíží se k povaze a závažnosti provinění a osobě mladistvého,
4. trestní stíhání není účelné a
5. potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění.

Ustanovení § 70 odst. 3 ZSM uvádí další podmínky, jejichž naplnění může odůvodňovat závěr soudu, že byly naplněny obligatorní podmínky stanovené v odstavci prvním.⁹⁸ K rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání může tak zejména dojít, jestliže mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program, byla úplně nebo částečně nahrazena škoda či vydáno bezdůvodné obohacení a poškozený s tímto souhlasil nebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné.

Základním předpokladem pro užití tohoto institutu pak je, že bylo nebo samotným odstoupením od trestního stíhání bude dosaženo smyslu a účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže, resp. účelu řízení. Účel řízení ve věcech mladistvých je pak vymezen v § 1 odst. 2 a § 3 odst. 4 ZSM.⁹⁹

Jedná se o fakultativní možnost ukončení trestního stíhání. Soudce a státní zástupce mají široký prostor pro uvážení, zda je tento způsob vyřízení věci ve vztahu ke konkrétnímu případu nejvhodnější. Zároveň reflektuje také právo na spravedlivý proces, kdy mladistvému nemůže být takové rozhodnutí „vnuceno“. Rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání není podmíněno souhlasem žádné procesní strany ani podáním návrhu, ale není samozřejmě vyloučeno, aby

⁹⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání, Praha: Leges, 2011, s. 105.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář ke zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 573 (§ 70 ZSM)

takový návrh podán byl, ať již mladistvým, jeho zákonným zástupcem či pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Zákon však nestanoví povinnost soudci ani státnímu zástupci, aby se s takovým návrhem vypořádal, i když je žádoucí, aby stanovisko k podanému návrhu uvedl v odůvodnění některého z budoucích rozhodnutí ve věci.¹⁰⁰

Proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání je přípustná stížnost a mladistvý má také možnost prohlásit, že na projednání věci trvá, v takovém případě je v řízení pokračováno (blíže viz § 70 odst. 4 a 5 ZSM). Ustanovení § 70 odst. 6 pak stanoví, že „*pokud bylo v řízení pokračováno na žádost mladistvého a soud neshledá důvodu pro zproštění mladistvého, vysloví vinu, ale trestní opatření neuloží*“.

Odstoupení od trestního stíhání se eviduje jako skutečnost významná pro trestní řízení v Rejstříku trestů, což stanoví § 71 ZSM. Tato skutečnost ovšem nemění nic na tom, že se na mladistvého po tomto rozhodnutí hledí, jakoby nebyl odsouzen a on fakticky ani odsouzen nebyl. Nicméně pokud by se stejný mladistvý dopustil dalšího provinění, může soud i k dřívějšímu provinění, ohledně něhož bylo odstoupeno od trestního stíhání, přihlídnout jako k okolnosti přitěžující.¹⁰¹

Také rakouské právo zná odklon aplikovatelný jen vůči mladistvým pachatelům. Jedná se o upuštění od stíhání („*Absehen von der Verfolgung*“), které upravuje § 6 rJGG. Státní zástupce upustí od stíhání trestného činu mladistvého a přípravné řízení zastaví, jestliže se jedná o čin, za který je možné mladistvému uložit peněžitý trest nebo trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let (zde se jedná o hranici již sníženou podle § 5 bod 4 rJGG, u dospělých by tedy byla horní hranice deset let), jestliže nepřichází v úvahu postup podle § 190 až 192 rStPO (zastavení trestního stíhání) a zároveň není nutné uložení jiných opatření podle 11. hlavy rStPO ve spojení s § 7 rJGG k tomu, aby obviněný nepáchal další trestnou činnost. Specifickou podmínkou pak je, že čin neměl za následek smrt člověka.

Ve srovnání s naší úpravou mají rakouští státní zástupci širší prostor pro uplatnění tohoto druhu odklonu, zejména vzhledem k okruhu trestných činů, u nichž může být aplikován. I vymezení ostatních podmínek se poměrně liší. Zejména je zde poukazováno na zastavení stíhání podle trestního řádu, přičemž výše zmíněná ustanovení upravují možnost státního zástupce zastavit přípravné řízení (§ 190 rStPO), zastavení řízení týkající se bagatelní kriminality (§ 191 rStPO) a zastavení jednoho řízení při více trestných činech (§ 192 rStPO). Tedy upuštění od stíhání je využito v případě, že není vhodnější využití nějakého jiného opatření. U nás jsou

---

¹⁰⁰ SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 6, s. 169.

¹⁰¹ Tamtéž.

podmínky pro aplikaci zaměřeny spíše na povahu a závažnost činu a osobu mladistvého ve vztahu k páčání další trestné činnosti.

Státní zástupce v Rakousku má také možnost, kterou stanoví § 6 odst. 2 rJGG, dát návrh opatrovnickému soudu na formální poučení mladistvého o protiprávnosti jeho činu, dalších možných následcích a vyrozumění jej o upuštění od trestního stíhání. Pokud to nepovažuje za vhodné, obrátit se na opatrovnický soud, užije se na vyrozumění obdobně § 194 rStPO.

Za splnění výše uvedených podmínek může o upuštění od stíhání rozhodnout podle § 6 odst. 3 rJGG také soud, a to od podání obžaloby až do konce hlavního líčení z úřední moci. Na návrh státního zástupce pak poučí mladistvého o protiprávnosti jeho činu a možných následcích. Dalším rozdílem oproti naší úpravě pak je, že pokud je upuštěno od stíhání, pak to není evidováno v rejstříku trestů.¹⁰²

Obdobně jako v právu rakouském i německý zákon o soudnictví nad mládeží upravuje upuštění od stíhání („*Absehen von der Verfolgung*“) v § 45 JGG. Státní zástupce může upustit od trestního stíhání mladistvého bez souhlasu soudce, pokud existují předpoklady § 153 StPO (§ 45 odst. 1 JGG). Toto ustanovení německého trestního řádu upravuje upuštění od trestního stíhání v bagatelních věcech. Státní zástupce tedy může upustit od stíhání se souhlasem soudce do zahájení hlavního líčení příslušným soudem, pokud byla způsobena činem jen nepatrná škoda a neexistuje veřejný zájem na stíhání pachatele. Pokud jsou naplněny předpoklady § 153 odst. 1 StPO a přesto státní zástupce podá obžalobu, může soudce rozhodnout o zastavení trestního stíhání (blíže viz § 153 odst. 2 StPO).

Další podmínky pak stanoví § 45 odst. 2, který říká, že státní zástupce od stíhání upustí, byla-li již splněna, případně uložena výchovná opatření nebo pokud má mladistvý snahu o narovnání s poškozeným, což je postaveno na roveň se splněním výchovných opatření. V odstavci třetím pak je upravena možnost státního zástupce iniciovat prostřednictvím soudce pro mladistvé udělení napomenutí, pokynu podle § 10 odst. 1 bod 4, 7 a 9 nebo povinnosti, považuje-li to za vhodné, ale podání obžaloby nikoliv.

5.2 Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání

Tento druh alternativního způsobu vyřízení věci je upraven trestním řádem, konkrétně § 307 a 308 TrŘ, přičemž aby mohl být aplikován i ve věcech mladistvých, musí být zároveň naplněny podmínky § 68 ZSM.

Oproti odstoupení od trestního stíhání lze tento druh odklonu aplikovat ve více případech. Je to dáno zejména vymezením o jaký trestný čin/provinění se musí jednat. U

---

¹⁰² KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284.

odstoupení od trestního stíhání je stanovena horní hranice sazby stanovené trestním zákoníkem, která nesmí převyšovat 3 roky. U podmíněného zastavení trestního stíhání pak § 307 odst. 1 TrŘ stanoví, že se musí jednat o řízení o přečinu, přičemž přečiny jsou podle § 14 odst. 2 TrZ „*všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let*“.

Problematickou podmínkou u mladistvých však může být náhrada škody či vydání bezdůvodného obohacení poškozenému. Dalšími podmínkami pak je, že se mladistvý k činu doznal, projevil souhlas s takovým vyřízením věci a vzhledem k jeho osobě lze považovat takové vyřízení za dostatečné. Zpřísnění oproti úpravě pro dospělé pachatele pak je ustanovení § 68 ZSM, kdy tento druh odklonu může být navíc aplikován jen tehdy, je-li mladistvý připraven vypořádat se s příčinami stíhané trestné činnosti.

Podmíněné zastavení trestního stíhání jako jediný z výčtu odklonů podle naší právní úpravy není konečným vyřízením věci, ale odklad konečného rozhodnutí na pozdější dobu. Mladistvému je tedy stanovena zkušební doba, osvědčí-li se, je řízení zastaveno, neosvědčí-li se, je v něm pokračováno a může mu být uloženo jakékoli z trestních opatření. Je zde také možnost, že nastane fikce osvědčení se, a to tehdy, pokud soud bez viny obviněného nerozhodne o osvědčení se či neosvědčení se podle § 308 odst. 1 TrŘ do jednoho roku od uplynutí zkušební doby (§ 308 odst. 2 TrŘ).

Při podmíněném zastavení trestního stíhání může být také uloženo výchovné opatření, a to nejdéle po dobu trvání zkušební doby. Tato pak může trvat od šesti měsíců do dvou let (§ 307 odst. 3 TrŘ). Platí to v zásadě o všech výchovných opatřeních, kromě napomenutí s výstrahou, k jehož výkonu dojde již samotným vytknutím protiprávnosti činu a seznámením mladistvého s konkrétními možnými důsledky.¹⁰³

O podmíněném zastavení trestního stíhání může rozhodnout soud a v přípravném řízení i státní zástupce (§ 307 odst. 1 TrŘ).

Dalším druhem odklonu, který je výslovně upraven i pro mladistvé pachatele je narovnání. Stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání je upraveno trestním řádem a u mladistvého může být použito za současného splnění podmínek § 68 ZSM.

Podmínky pro schválení narovnání a zastavení trestního stíhání jsou stanoveny v § 309 odst. 1 TrŘ:

1. jedná se o přečin,
2. souhlasí obviněný i poškozený,

---

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Komentář ke zákonu o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 562 (§ 69 ZSM)

3. obviněný prohlásí, že skutek, pro který je stíhán, spáchal,
4. uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo k její úhradě učiní potřebné úkony,
5. vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání a
6. složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou na pomoc obětem trestné činnosti.

Zároveň se přihlíží k povaze a závažnosti přečinu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem a k osobě obviněného, jeho osobním a majetkovým poměrům. O schválení narovnání rozhoduje soud, v přípravném řízení státní zástupce.

Podstatou narovnání je urovnání vztahů mezi mladistvým pachatelem a poškozeným. Hlavní zájem je na tom, aby mladistvý nahradil způsobenou škodu a vyrovnal se s poškozeným a zároveň také, aby přispěl na pomoc obětem trestné činnosti. Pokud se tak stane a jsou splněny i další zákonné podmínky, pak je tento postup vhodnější i vzhledem k budoucím vztahům mezi mladistvým pachatelem a poškozeným. Navíc se oba na procesu podílejí a mohou tak ovlivnit jeho výsledek.¹⁰⁴

Postup při využití tohoto institutu můžeme rozdělit do dvou fází. První z nich je mimosoudní a jedná se v podstatě o „jednání“ mezi mladistvým a poškozeným. Jde o to, aby mladistvý kontaktoval poškozeného a domluvil se s ním na postupu pro odčinění škodlivých následků jeho činu. Jednání zpravidla probíhá za účasti mediátora i dalších osob, kterými může být obhájce mladistvého, jeho zmocněnec či zákonný zástupce. Druhá fáze je pak řízení o schválení narovnání, které se odehrává buď před soudcem, nebo v přípravném řízení před státním zástupcem. Tito zde sice mají roli dominantní, nicméně postupují v součinnosti s osobami, které se podíleli na jednání ve fázi první.¹⁰⁵

Ustanovení § 311 TrŘ stanoví, že součástí rozhodnutí o narovnání je též výrok o zastavení trestního stíhání. Toto zastavení trestního stíhání je oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání definitivní, tedy nastává překážka věci rozsouzené a mladistvý již nemůže být pro týž skutek stíhán.¹⁰⁶

Obdobný institut nalezneme též v právu rakouském. Rakouská úprava upravuje v § 7 rJGG odstoupení od trestního stíhání, odklony („*Rücktritt von der Verfolgung, Diversion*“), mezi které mimo jiné řadí i narovnání („*Tatenausgleich*“), které je dále upraveno v § 204 rStPO.

---

¹⁰⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. K některým specifickým uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 3, s. 65.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

Ustanovení § 204 odst. 1 rStPO stanoví předpoklady pro uplatnění tohoto odklonu:

1. jsou splněny předpoklady § 198 rStPO:
  - a. dostatečně objasněný skutkový stav,
  - b. nepřichází v úvahu zastavení trestního stíhání podle § 190 – 192 rStPO,
  - c. potrestání se s ohledem na aplikaci některého z odklonů nejeví nutné pro to, aby obviněný nepáchal další trestnou činnost,
  - d. pro vydání rozhodnutí není příslušný trestní senát nebo porotní soud (činy vymezené v § 32 rStPO),
  - e. vznikla nepatrná škoda (§ 32 rStGB),
  - f. čin neměl za následek smrt člověka,
2. obviněný se zaručí, že vhodným způsobem napraví škodu či jinak přispěje k vyrovnání následků činu,
3. oběť/poškozený s takovým postupem souhlasí.

V případě potřeby mohou být stanoveny také povinnosti, které mají přispět k tomu, aby obviněný v budoucnosti zanechal protiprávního jednání. Pokud jsou splněny všechny tyto předpoklady, pak státní zástupce od trestního stíhání definitivně odstoupí. Ustanovení § 204 odst. 3 rStPO upravuje možnost, kdy státní zástupce předběžně odstoupí od stíhání, a to tehdy, kdy požádá mediátora, aby oběť a obviněného informoval o možnosti narovnání a v případě jejich zájmu a snahy je podporoval.

Mediátor pak informuje státního zástupce o dohodě o narovnání a kontroluje její plnění. Konečnou zprávu pak podá tehdy, pokud obviněný splní své povinnosti nebo je důvodné předpokládat, že vzhledem k jeho chování, budou splněny nebo naopak tehdy, pokud se splnění vyrovnání/narovnání neočekává, což je upraveno v § 204 odst. 4 rStPO.

5.3 Shrnutí

V této kapitole jsem se věnovala vybraným druhům odklonů, přičemž jsem vycházela z naší právní úpravy a hledala jsem obdobné instituty v úpravách německé a rakouské. Každý z komparovaných států má systém zvláštních způsobů řízení nastaven trochu jinak a i druhy odklonů se odlišují.

Jako nejpřehlednější úpravu jsem vyhodnotila tu naši. I podmínky, které zákon o soudnictví ve věcech mládeže a trestní řád stanoví pro uplatnění odklonů, mi připadají nejvhodnější a nejlépe reagující na trestnou činnost páchanou mladistvými pachateli. Zejména proto, že se přihlíží k okolnostem činu, povaze a závažnosti činu a osobě mladistvého.

Problematickou podmínkou však může být zaplacení náhrady škody či příspěvku na oběti trestné činnosti. Naopak zajímavou podmínku pak stanoví právo rakouské, kdy odklonu nemůže být využito, došlo-li činem k usmrcení člověka. To ale spíše vychází z toho, že odklony v Rakousku mohou být využity na širší okruh spáchaných činů, což je dáno zejména vyšší horní hranicí trestní sazby, než je tomu u nás.

Co se týká aplikační praxe, pak bohužel odklony u nás nejsou moc využívány, a to zejména proto, že je zpravidla rychlejší podat obžalobu či návrh na potrestání a vyřešení věci odklonem se pak dostává do rozporu se zásadou rychlosti.¹⁰⁷

Soudci a státní zástupci se tak spíše přiklánějí k jednodušším a rychlejším způsobům vyřízení věci, ačkoliv užití odklonu by zpravidla vedlo k rychlejší reakci mladistvého na spáchané provinění, úspoře finančních prostředků a k rychlejšímu uspokojení nároků poškozeného a jeho větší satisfakci.¹⁰⁸

I vzhledem k této skutečnosti, že tyto způsoby nejsou v praxi moc využívány, rozebrala jsem dané instituty spíše okrajově, i když by jistě bylo zajímavé zpracovat na dané téma práci většího rozsahu.

---

¹⁰⁷ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 48.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 49.

Závěr

Závěrem mé diplomové práce by mělo být zhodnocení komparovaných právních úprav, tedy úpravy české, německé a rakouské.

Prvním rozdílem je věková hranice mladistvých, kde v obou našich sousedních státech jsou trestně odpovědní mladiství od čtrnácti let, u nás je věková hranice nastavena na dosažení patnácti let věku, ale i u nás probíhaly a neustále probíhají debaty o snížení této hranice, hlavně z důvodu narůstající kriminality dětí mladších patnácti let. Nemyslím si, že by snížení hranice bylo nezbytně nutné, jelikož zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje také opatření, která mohou být ukládána dětem mladším patnácti let, i když je zde výčet omezený, myslím, že je dostatečný. Ovšem možná by nebylo špatné zavést určitou výjimku, a to na ty případy, kdy se dítě dopustí závažnějšího činu.

I v členění opatření, která jsou mladistvým pachatelům ukládána, nalezneme řadu rozdílů. Česká úprava obsahuje členění do tří oddílů, stejně jako německá, ale rozsah i obsah jsou rozdílné. U nás se jedná o výchovná, ochranná a trestní opatření, v Německu jsou to pak výchovná opatření, kázeňské prostředky a trest pro mladistvé, což je v podstatě jen jiný název pro trest odnětí svobody. Rakouská úprava pak takové členění nemá. Zde jsou věci mladistvých vyřízeny buď některým z odklonů, nebo je vynesena rozsudek bez výroku trestu či s pohružkou trestu nebo může být mladistvému uložen peněžitý trest nebo trest odnětí svobody. V případě duševní poruchy či závislosti na návykových látkách může být uloženo umístění v příslušném zařízení.

Co se týká jednotlivých opatření, jak již bylo několikrát zmíněno, česká úprava je nejširší v tom smyslu, že jich výslovně upravuje nejvíce. Výčty výchovných opatření jsou v naší i německé úpravě demonstrativní, není tedy dle mého názoru nutné, aby jich zákon upravoval tolik.

Co se týká specifik jednotlivých úprav, myslím, že je na místě zmínit zejména vězení pro mladistvé upravené v rámci kázeňských prostředků německým právem. Tento institut je zajímavý v tom ohledu, že se jedná o „šokové“ omezení mladistvého na svobodě, může být uložen buď samostatně, nebo jako sekundární sankce za neplnění výchovných opatření. I když v praxi jsou s ním také problémy a u odborné veřejnosti se často vedou diskuze, zda by nebylo vhodné zejména víkendové a krátkodobé vězení pro mladistvé z úpravy vypustit.

Rakouská úprava spíše upravuje odchylky v řízení ve věcech mladistvých oproti řízení ve věcech dospělých pachatelů. Žádný specifický institut v rámci sankcionování zde nenalezneme.

Základním posláním mé práce mělo být zhodnocení české právní úpravy ve světlech německé a rakouské. Protože český zákon o soudnictví ve věcech mládeže je nejmladší a zejména německý „*Jugendgerichtsgesetz*“ byl jedním z inspiračních zdrojů při jeho tvorbě, očekávala jsem určité podobnosti a shody v obou úpravách a nemýlila jsem se.

Například úprava výchovných opatření je velmi podobná v obou právních řádech, i když v německé úpravě je to dle mého názoru srozumitelnější, stručnější. Z úpravy v našem zákoně o soudnictví ve věcech mládeže mám trochu dojem, že zákonodárce nechtěl nic opomenout, a tak tam radši vtěsnil vše.

Za poměrně závažný nedostatek v naší úpravě považuji absenci sekundární sankce při neplnění výchovných opatření. Domnívám se totiž, že pokud by existoval nějaký obdobný institut, jako je vězení pro mladistvé v Německu, mohla by výchovná opatření v praxi být více aplikována.

Kromě teoretických poznatků jsem se také snažila zjistit, jak ve skutečnosti sankcionování mladistvých probíhá a zda se teorie shoduje s praxí. Závěry byly poměrně znepokojivé, zvláště u nás je nejvíce využíváno trestních opatření, namísto výchovných. Ale podle mého názoru je to dáno právě tím, že za neplnění výchovných opatření nehrozí mladistvým žádná sankce, a proto soudci ukládají spíše trestní opatření, při čemž některá jsou obsahově stejná jako výchovné povinnosti či výchovná omezení.

Německé soudy pak nejvíce aplikují kázeňské prostředky, poté výchovná opatření a opravdu v minimální míře trest pro mladistvé.

Pokud by se v budoucnosti měl změnit zákon o soudnictví ve věcech mládeže, pak si myslím, že německá úprava by mohla být znovu inspirací, ale stálo by za zamýšlení, zda nepřevzít celý jejich systém sankcionování, nikoliv jen některé instituty.

Seznam literatury

Monografie

1. HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C. H. Beck, 2013. 235 s.
2. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012. 1301 s.
3. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. 1246 s.
4. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. 976 s.
5. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013. 864 s.
6. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. 416 s.
7. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 464 s.
8. SCHAFFSTEIN, BEULKE, SWOBODA. *Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung*. 15. vydání. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2014. 357 s.

Komentáře

1. EISENBERG, Ulrich. *Jugendgerichtsgesetz*. 17. vydání. München: C. H. Beck, 2014. 1485 s.
2. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 968 s.
3. ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 293 s.

Odborné články a příspěvky ve sborníku

1. BRETTEL, Hauke. Mezery zákona u zabezpečovací detence nařízené pro odsouzené k trestu podle (německého) trestního práva mládeže. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 11, s. 353 – 355.
2. KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Sankcionování mladistvých v Rakousku. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 9, s. 284.

3. MUŽÍKOVÁ, Alena. K odpovědnosti mládeže za protiprávní činy. In ŠPUNDOVÁ, Jitka (ed.) *Problémy trestního postihu mladistvých*. Olomouc: Nakladatelství UP, 2003. 85 s.
4. SOTOLÁŘ, Alexander. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 11, s. 304 – 306.
5. SOTOLÁŘ, Alexander. K některým specifickým uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 3, s. 65.
6. SOTOLÁŘ, Alexander. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 6, s. 169.
7. SOTOLÁŘ, Alexander, VÁLKOVÁ, Helena. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 2, s. 29 – 34.
8. SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 341 – 352.
9. ŠÁMAL, Pavel a kol. K možnosti ukládat ochranná opatření nepřičetnému mladistvému podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 6, s. 162.
10. ŠČERBA, Filip. K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 2015, roč. 19, č. 1, s. 12 – 19.
11. VÁLKOVÁ, Helena. Zabezpečovací detence – nový prostředek k ochraně před zvláště nebezpečnými pachateli? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 2007, s. II.
12. VICHEREK, Roman. Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 1, s. 1 – 5.

Právní předpisy

1. Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.
2. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
3. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
4. Zákon č. 89/2014 Sb., občanský zákoník.

5. BGBl. I S. 750, Jugendgerichtsgesetz.
6. BGBl. I S. 3322, Strafgesetzbuch.
7. BGBl. I S. 1074, Strafprozeßordnung.
8. BGBl. I S. 1163, Gesetz zur Neuordnung des Kinder- und Jugendhilfegesetz.
9. BGBl. Nr. 599/1988, Jugendgerichtsgesetz (Österreich).
10. BGBl. Nr. 60/1974, Strafgesetzbuch (Österreich).
11. BGBl. Nr. 631/1975, Strafprozeßordnung (Österreich).

Internetové zdroje

1. Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>.
2. Zpráva o realizaci akreditovaných probačních programů v roce 2013. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>.
3. Výroční zpráva z roku 2013. Soziale Trainingskurse. Beratungsstelle für Eltern, Kinder und Jugendliche. Dostupné na <http://www.caritas-pb.de/medium/Jahresbericht-2013-Soziale-Trainingskurse-.pdf?m=1022>.
4. Statistisches Jahrbuch 2015, Statistisches Bundesamt, s. 310. Dostupné na https://www.destatis.de/DE/Publikationen/StatistischesJahrbuch/Justiz.pdf?__blob=publicationFile.
5. Statistika PMS 2012, 2013, 2014. Dostupná na <https://www.pmscr.cz/statistika/>.
6. Přehled o všech uložených trestech/trestních opatření. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickyh-listu.html>.
7. Přehled o vyřizování agendy Tm věcí u Okresních soudů. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>.
8. Gerichtliche Kriminalstatistik. Wien, Statistik Austria, 2015, s. 76. Dostupné na http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/soziales/kriminalitaet/index.html.

Ostatní

1. HORÁLKOVÁ, Milena. *Německo-český právní slovník*. Voznice: LEDA, s. r. o., 2003, 384 s.

Seznam použitých zkratk

1. ZSM zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
2. TrZ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
3. TrŘ zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
4. OZ zákon č. 89/2014 Sb., občanský zákoník
5. JGG BGBl. I S. 750, Jugendgerichtsgesetz
6. StGB BGBl. I S. 3322, Strafgesetzbuch
7. StPO BGBl. I S. 1074, Strafprozeßordnung
8. KJHG BGBl. I S. 1163, Gesetz zur Neuordnung des Kinder- und Jugendhilfegesetz
9. rJGG BGBl. Nr. 599/1988, Jugendgerichtsgesetz (Österreich)
10. rStGB BGBl. Nr. 60/1974, Strafgesetzbuch (Österreich)
11. rStPO BGBl. Nr. 631/1975, Strafprozeßordnung (Österreich)

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje srovnání právní úpravy sankcionování mladistvých, a to úpravy České republiky, Německa a Rakouska. Vychází především z jednotlivých zákonů o soudnictví nad mládeží.

V první kapitole jsou rozebrány některé základní pojmy, zejména mladistvý, rozumová a mravní vyspělost a účinná lítost. V následujících kapitolách se pak práce věnuje konkrétním opatřením, která jsou mladistvým pachatelům za provinění ukládána, přičemž členění vychází z české právní úpravy (výchovná, ochranná a trestní opatření). Poslední kapitola se pak zabývá alternativními způsoby řízení ve věcech mladistvých.

Cílem práce bylo zhodnotit českou úpravu ve světle úprav německé a rakouské, přičemž ačkoliv se jednalo o inspirační zdroje při tvorbě zákona č. 218/2003, o soudnictví ve věcech mládeže, nalezneme v úpravách rozdíly.

Abstract

The thesis is dedicated on comparison of legislation, sanctioning of juvenils, among Czech Republic, Germany and Austria. Mainly based on individual laws on youth justice.

The first chapter analyzes some basic terminology, especially juvenile, intellectual and moral maturity and the active repetance. The following chapters are focused on the specifics measures which are imposed on juvenile offenders, based on the Czech legislation (educational, protective and criminal measures). The last chapter deals with special ways of proceeding in juvenile cases.

The main focus of this thesis was to evaluate the Czech legislation beside the legislation of Germany and Austria. These resources were use dat creating the Act Number 218/2003, Coll with minor diversities.

Klíčová slova

mladistvý
sankce
zákon č. 218/2003 Sb.
výchovné opatření
ochranné opatření
trestní opatření
probační program
ochranná výchova
odnětí svobody
zvláštní způsoby řízení

Key words

juvenile
sanctions
Act Number 218/2003, Coll
educational measure
protective measure
criminal measure
probation program
protective care
imprisonment
special ways of proceeding